

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

LUCIE TARABOVÁ

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Literární publicistika v revue Řád 1932–1938

Lucie Tarabová

Bakalářská práce

2023

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lucie Tarabová**
Osobní číslo: **H19226**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Téma práce: **Literární publicistika v revue Řád 1932-1938**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se bude zabývat časopisem Řád v prvorepublikovém období jeho vycházení. Autor/ka časopis zasadí do kontextu katolické literárně-kulturní meziválečné publicistiky a vymezí pozici literatury a referování o literatuře v rámci koncepce celého časopisu. Detailní pohled pak věnuje podobě otiskované literární publicistiky.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: 2011
- KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel a ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: 2010.
- MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: 2010.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. Díl IV*. Praha: 1995.
- OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: 2017.
- PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Praha: Torst, 2010.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Bc. Kateřina Korábková, PhD.**
Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. března 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. června 2023**

doc. Mgr. Jiří Kubeš,
Ph.D. v.r.
děkan

PhDr. Miroslav Kouba,
Ph.D. v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2022

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne

Lucie Tarabová

Anotace

Cílem bakalářské práce *Literární publicistika v revue Řád 1932–1938* je analyzovat a popsat literární publicistiku v revue *Řád* a zasadit ji do kontextu publicistiky v meziválečném období v Československu. Na základě odborné literatury popisuje teoretická část okolnosti vzniku revue v návaznosti na dobový diskurz a obsahuje vymezení publicistiky, které je východiskem pro analýzu literární publicistiky ve druhé části práce. Praktická část se věnuje popisu, analýze a interpretaci jednotlivých částí časopisu, včetně publicistických žánrů a konkrétních textů, které *Řád* obsahoval.

Abstract

The aim of this work named *Literary journalism in the magazine Řád 1932–1938* is to analyse and describe the literary journalism in the magazine *Řád* and to establish it in the context of literary journalism in the interwar period in Czechoslovakia. The theoretical part describes, based on the literature, the circumstances of the establishment of the review in relation to the contemporary discourse and includes a definition of literary journalism, which is the basis for the analysis of the journalism, in the second part of the thesis. The practical part contains a description, analysis, and interpretation of the various parts of the journal, and in particular the texts that magazine contained.

Klíčová slova

revue *Řád*, katolická publicistika, meziválečná publicistika, první republika, Československo, publicistické útvary

Keywords

revue *Řád*, Catholic journalism, interwar journalism, First Republic, Czechoslovakia, journalistic departments

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce, Mgr. Kateřině Korábkové, Ph. D., především za trpělivost a cenné rady. Dále patří můj dík všem, kteří mě po celou dobu mého studia podporovali a věřili mi často víc než já sobě.

Obsah

Úvod	8
1. Vymezení literární publicistiky	10
1.2 Meziválečná publicistika.....	12
1.3 Katolická publicistika mezi válkami a její postavení mezi ostatními literárními směry	14
1.5 Shrnutí	18
2. Vznik revue <i>Řád</i>	20
2.1 Atmosféra 30. let v Československu	20
2.2 Vznik revue.....	22
2.3 Shrnutí	28
3. Základní popis revue <i>Řád</i>.....	29
3.1 Shrnutí	34
4. Literární publicistika v hlavní části revue <i>Řád</i>	35
4.1 Charakteristika revue.....	35
4.2 Jazykový styl	37
4.3 Publicistický článek.....	39
4.4 Esej.....	40
4.5 Komentář	45
4.6 Texty odborného charakteru	49
4.7 Překlady zahraničních příspěvků	54
4.8 Shrnutí	56
5. Literární publicistika ve druhé části periodika	57
5.1 Listy z Československa	57
5.2 <i>Poznámky a Varia</i>	62
5.3 <i>Knihy a Kritiky</i>	65
5.4 Shrnutí	67
Závěr	68
Summary.....	72
Použitá literatura	74
Seznam příloh	77

Úvod

Po vzniku samostatného československého státu se tisk mohl začít rozvíjet tempem, které mu bylo po několik staletí habsburské nadvlády zapovězeno. V návaznosti na předchozí vývoj o svůj mediální prostor usilovaly politické strany, zájmová uskupení či odborná veřejnost. Ani katolicky orientovaní intelektuálové nebyli výjimkou. V následujícím textu se zaměřím zejména na třicátá léta, kdy se skupina takových mužů spojila, aby založila časopis *Řád*, který je ústředním tématem této práce.

V první části se zabývám samotným vymezením publicistiky, které považuji za výchozí bod ke svým úvahám o revue. Poté navazuji krátkým, obecným popisem dobových souvislostí. Největší pozornost zaměřuji na postavení katolického tisku v daném období a zasazení časopisu *Řád* do kontextu meziválečné publicistiky. Moje úvahy z velké části inspirovala publikace Jaroslava Meda *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. V další kapitole již představuji samotnou revue. Začínám založením časopisu, pokračuji tematickým vymezením a dále přecházím ke grafické podobě.

Ve druhé části textu popisuji a analyzuji revue z pohledu literární publicistiky. Časopis jsem pro tyto účely rozdělila na dvě části. První část není dělena do rubrik, proto jsem kapitoly nazvala podle žánrů, které se v ní nacházely. Při tomto procesu jsem částečně vycházela z knihy Jany Čeňkové a Barbory Osvaldové *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*, a to zejména z první poloviny této publikace, která se zabývá publicistickými žánry. Při analýze textů ve druhé části jsem již postupovala dle jednotlivých rubrik. Zatím neexistuje podrobný výzkum obsahu tohoto periodika. Ani mým cílem nebyla podrobná analýza všech příspěvků, které v *Řádu* během let 1932–1938 vyšly. Rozhodla jsem se vybrat takové příspěvky, které vnímám jako vhodné příklady pro jednotlivé kategorie nebo které jsou zajímavé svým tématem.

V příloze práce se nachází tabulka, která obsahuje jmenný seznam autorů, jejichž příspěvek se objevil v hlavní části revue *Řád* v letech 1932–1938, včetně počtu a žánrů těchto příspěvků.

Při psaní této práce mi byla velmi nápomocná kniha Martina C. Putny *Česká katolická literatura v kontextech*, podle jeho vzoru označuji okruh spisovatelů, kteří časopis založili a následně v něm publikovali, souhrnně jako „řádovce“. V téže publikaci vydané v roce 2010 se nachází kapitola, která obsahuje obecnou analýzu a popis revue *Řád*. Podobně tomu

je v diplomové práci Jitky Esserové *Řád – Revue pro kulturu a život (1932–1944)* z téhož roku. Avšak samotný obsah revue *Řád* prozatím podrobněji analyzován nebyl.

V této práci si kladu za cíl popsat a analyzovat texty, jež se v tomto katolickém periodiku uveřejňovaly, a zasadit je do dějinného kontextu. Zabývám se zejména žánrovou strukturou časopisu a zachycením podoby katolické publicistiky – především té literární.

1. Vymezení literární publicistiky

V této kapitole se zabývám nejprve vymezením pojmu publicistiky a poté přecházím k dějinným souvislostem meziválečného tisku a literární publicistiky. Největší část zde věnuji katolické publicistice, která je důležitá pro kontext mé práce. Aby bylo patrné postavení katolické publicistiky mezi ostatními směry, zabývám se krátce i celkovou podobou publicistiky mezi válkami.

Slovo *publicus* v latině znamená obecní, státní, veřejný či úřední.¹ V obecném pojetí má tento význam i publicistika samotná. Označuje se tak žurnalistická tvorba a zároveň část žurnalistické produkce. Tato činnost, která spočívá v popisování, vysvětlování a komentování informací², je zaměřená k veřejnosti a určena pro zveřejnění.³ V tomto ohledu však musíme brát zřetel na terminologické problémy, které jsou popsány v knize *Současná stylistika* od Marie Čechové a kolektivu autorů⁴. Autoři upozorňují, že termíny žurnalistika a publicistika jsou často zaměňovány nebo jsou považovány za synonymní. Z pohledu stylistiky a teorie žurnalistiky však tyto pojmy musíme rozlišovat.⁵ Stylistickému pojetí publicistiky se věnuji níže. Osvaldová v knize *Encyklopedie praktické žurnalistiky* definují užší pojetí publicistiky, které zní takto: „V užším slova smyslu pojmu činnost spojená se stanoviskem, objasňující události, situaci nebo myšlenky slovem, zvukem nebo obrazem v tisku, rozhlase, televizi...“⁶ Osvaldová rozděluje žurnalistickou tvorbu na publicistiku a zpravodajství. Tyto rozdílné projevy jsou výsledkem vývoje novin od jejich počátků.⁷ Zpravodajství má především funkci informativní a definiční. Předmětem zpravodajské činnosti zpravidla bývají aktuální události. Ty mají být bez prodlení zachyceny, popsány a předány s ohledem na cílové příjemce zpráv. Postupy, které užívá zpravodajství, Osvaldová označuje jako empiricko-induktivní.⁸

Jak jsem již uvedla v citaci výše, pro publicistiku je důležité stanovisko autora. Na rozdíl od zpravodajství obsahuje jeho osobní soudy, postoje a pojmy. Zároveň jejím obsahem mohou být racionální prvky vědy, fakta a informace, stejně jako u zpravodajství, anebo také emocionálně obrazný přístup, jazykové a formotvorné postupy, které nacházíme

¹ OSVALDOVÁ, Barbora. Publicistika. In OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 146.

² Tamtéž, s. 7.

³ Tamtéž.

⁴ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008.

⁵ Tamtéž, s. 185–188.

⁶ Tamtéž.

⁷ OSVALDOVÁ, Barbora a LÁBOVÁ, Alena. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2001, s. 13–14.

⁸ Tamtéž.

v umělecké oblasti.⁹ Typickými útvary publicistického stylu jsou například úvodník, polemika, publicistická reportáž, rozhovor, úvaha, glosa...¹⁰ Konkrétním publicistickým žánrům se budu věnovat níže v kontextu revue *Řád*.

Jak už jsem zmiňovala výše, detailnější pohled na publicistiku nabízí stylistika. Tuto problematiku najdeme podrobně popsanou ve zmíněném textu *Současná stylistika*¹¹. Publicistika se zde vymezuje jako součást žurnalistiky s funkcí přesvědčovací (persvazivní), hodnotící a získávací. Pro žurnalistiku se vyvinul specifický objektivní vyjadřovací styl, který dnes nazýváme stylem žurnalistickým.¹² Eva Minářová v textu v *Novém encyklopedickém slovníku češtiny* upozorňuje na fakt, že v minulosti se tato stylistická sféra nazývala novinářským či publicistickým stylem, ale v návaznosti na proměny médií, vzniklo označení žurnalistický styl, který definuje styl textů širší funkční sféry.¹³ Tento styl by měl splňovat funkci informativní, persvazivní, působící a ovlivňovací.¹⁴ Publicistika je tematicky bohatá a její jednotlivé formy se od sebe mohou výrazně lišit. Čechová a kolektiv uvádí pro příklad této rozmanitosti publicistiku politickou, sportovní či hospodářskou.¹⁵ Na stránkách zkoumané revue *Řád* se nejvíce objevuje publicistika literární, literárně-historická a kulturní.

Žurnalistický styl má několik dílčích stylů, pro které je nadřazeným pojmem, a to: zpravodajský styl, publicistický analytický styl a publicistický styl beletristický. Žurnalistický styl vychází ze stylu odborného, ale často přesahuje i k jiným stylovým sférám. Důležitým rysem žurnalistického stylu je jeho dynamičnost. Neustále se mění a vyvíjí. Jednotlivé texty se tedy odlišují dle období, ve kterém vznikly.¹⁶

Konkrétně sféra literární publicistiky dosud nebyla odbornou literaturou jasně zachycena, proto budu při svých úvahách vycházet z obecných faktů, které vyplývají z textů zabývajících se publicistikou obecně. Na základě předchozích tezí definuji literární publicistiku jako součást publicistiky, která se věnuje aktuální literatuře, tisku či literárně-historickým a kulturním tématům. Pro tyto texty je důležité, aby do nich autor

⁹ Tamtéž.

¹⁰ BARTOŠEK, Jaroslav a Středisko distančního vzdělávání. *Úvod do studia žurnalistiky: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 71.

¹¹ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 185–188.

¹² Tamtéž.

¹³ MINÁŘOVÁ, Eva. Žurnalistický styl. In KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (eds.), *CzechEncy. Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2023-24-05]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ŽURNALISTICKÝ_STYL.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

promítl svá osobní stanoviska, myšlenky a názory tak, aby výsledek tohoto procesu splňoval persvazivní, hodnoticí či získávací funkce. Typickými útvary literární publicistiky jsou například kritiky, recenze a komentáře.

1.2 Meziválečná publicistika

Období mezi válkami se vyznačovalo mohutným kulturním rozkvětem, který se velmi výrazně projevil v tisku i publicistice.¹⁷ Myslím, že tento rozvoj zapříčinila z velké části změna cenzurní praxe a technický pokrok. V období mezi válkami neexistovala žádná cenzurní instituce, protože by takový úřad porušoval ústavu.¹⁸ Cenzurní praxi uskutečňovala státní zastupitelství, místní úřady bezpečnosti a v některých případech okresní úřady. Docházelo ke konfiskacím textů, které se v dobovém tisku projevovaly prázdnými místy.¹⁹ Represivní zákrok mohl být proveden teprve tehdy, pokud existovalo důvodné podezření, že text porušuje dobovou legislativu. Tyto zásahy byly obvykle prováděny na základě ohlášení zvenčí.²⁰ Velmi častým důvodem ke konfiskaci bylo například „hrubé a veřejně pohoršující porušení mravopoctnosti nebo stydlivosti“.²¹ Kromě textů, které byly považovány za erotické a pornografické, se ve velké míře cenzurovaly například texty komunistické a silně levicově orientované. Tyto texty se cenzurovaly, protože byly často v rozporu s celkovou ideou republiky.²² Dále byl v souvislosti s konfiskacemi uplatňován například zákon, jehož předmětem byla ochrana cti. Kromě již zmíněných proluk v textu býval cenzurní zásah někdy přímo označen nápisem: „Zabaveno“. To znamená, že na rozdíl od cenzurní praxe například po roce 1848, byl čtenář obeznámen s tím, že v textu došlo k provedení cenzurního zásahu.²³ Z toho vyplývá, že autor publicistiky mezi válkami už nemusel mít strach publikovat své názory a postoje, protože mu za to nehrozilo například stíhání tajnou policií. Domnívám se, že tento fakt velmi výrazně přispěl k rozvoji meziválečné publicistiky.

¹⁷ SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce, 3: Období od 90. let 19. století po polovinu 40. let 20. století*. Praha: Brána, 2000. s. 94.

¹⁸ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 25.

¹⁹ Tamtéž, s. 34–35.

²⁰ Tamtéž, s. 736–754.

²¹ WÖGERBAUER, Michael et al. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749–2014*. Praha: Academia, 2015, s. 733.

²² Tamtéž, s. 51.

²³ Tamtéž, s. 727.

Česká publicistika mezi válkami navazuje na její vývoj před první světovou válkou. Český periodický tisk a obecně vývoj publicistiky byl úzce spjat s procesem národního sebeuvědomování.²⁴ V letech 1848–1849 se v českém prostředí poprvé objevil fenomén moderní politické žurnalistiky. Základy položil Karel Havlíček Borovský, který založil *Národní noviny*, první český deník.²⁵ Následoval dlouhý proces, který vyvrcholil v 90. letech 19. století, kdy se intenzivně rozvíjel stranický tisk. Politický život se už nedělil pouze na staročechy a mladočechy, ale začal se diferenciovat podle osobností či politických typů.²⁶ Právě v této době se tisk začal dělit na pět táborů. Jednalo se o sféru sociálně demokratickou, národně liberální, agrární, národně sociální a v kontextu mé práce nejdůležitější, katolickou.²⁷ Té se budu podrobněji věnovat níže. O tomto procesu je důležité se zmínit, protože stranickost je výrazným rysem tisku mezi válkami.²⁸ S tím souvisí i existence velkých vydavatelských koncernů, které byly na politické strany napojené.²⁹ Domnívám se, že tato stranickost měla přímý vliv na publicistiku, protože jednotlivé tábory prostřednictvím tisku mohly publikovat své osobní postoje, názory, nebo se například mohly vymezovat proti ostatním politickým celkům, což ostatně koresponduje s celkovým laděním meziválečné literatury, která se do jisté míry diferenciovala stejně (např. Tiskový koncern Novina spjatý s agrárníky vydával ruralistická díla apod.)³⁰

Obhajoba zájmů katolické církve a důraz na hodnoty spjaté s katolickou vírou byl spjatý s Československou stranou lidovou, která měla za svůj ústřední tiskový orgán *Lidové listy*, jež vycházely v Československé akciové tiskárně. Nejvýznamnějším a také největším vydavatelským koncernem byl Melantrich napojený na Československou stranu národně socialistickou. Tiskovým orgánem této strany byl deník *České slovo*. *Večerní České slovo* se stalo ve 20. letech nejoblíbenějším a nejrozšířenějším deníkem v Československu.³¹ Významnou stranou mezi válkami byla Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, spíše nazývaná jako strana agrární, která byla velmi výrazná už od 90. let 19. století. Tato strana byla spjata s Českomoravskými podniky

²⁴ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 72–73. Žurnalistika a komunikace.

²⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s.17.

²⁶ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 450.

²⁷ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 140. Žurnalistika a komunikace.

²⁸ OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 17. První republika.

²⁹ Tamtéž, s. 165.

³⁰ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 182.

³¹ Tamtéž, s. 165–166.

tiskařskými a vydavatelskými, po roce 1930 přejmenovanými na podnik Novina.³² Ač se *Lidové listy* řadily k pěti nejčtenějším deníkům, jejich průměrný náklad byl několikanásobně nižší než u nejprodávanějších tiskovin. Zatímco náklad *Lidových listů* se průměrně pohyboval kolem 78 000 s cenou 0,80 Kč za jedno vydání, *Večerní české slovo* vycházelo za cenu 0,20 Kč v počtu 619 000 tisků. Například u *Národní politiky* se toto číslo pohybovalo kolem 380 000 a jedno vydání stálo zhruba 0,50 Kč³³.³⁴

Návaznost na předválečné období můžeme pozorovat i na poli literární publicistiky. Osvaldová se zmiňuje o tom, že výsadou deníků mezi světovými válkami bylo, že se literáti podíleli i na běžné denní žurnalistice. Samotná publicistika vykazovala beletristické rysy, na což navazují publicisté dodnes.³⁵ To je do jisté míry jistě pravda, ale výsadu, o které píše Osvaldová, nelze spojovat pouze s meziválečným obdobím, protože pokud se zaměříme právě na českou publicistiku v jejích počátcích, je patrné, že jejími autory byli obvykle taktéž spisovatelé. Pro mnohé z nich byla navíc novinářská činnost hlavním zdrojem financí. Příkladem mohli být Josef Kajetán Tyl, Karel Havlíček Borovský, Jan Neruda, či Jakub Arbes.³⁶ Domnívám se, že literární publicistika se navíc mohla rozvíjet rychleji než ostatní sféry, protože psaní o literatuře s sebou obvykle neneslo takové riziko sledování tajnou policií. Literární publicistkou se zabývala například Eliška Krásnohorská, která se zaměřovala především na básnictví, jak dokládají díla *Obraz novějšího básnictví českého*, *Dvě básničky lidu* nebo *České básnictví posledních dvou desetiletí*.

1.3 Katolická publicistika mezi válkami a její postavení mezi ostatními literárními směry

Jaroslav Med rozděluje literaturu mezi světovými válkami na čtyři hlavní proudy. Jedná se o levicový utopismus, pravicovou oponenturu, státotvorný střed a katolickou alternativu.³⁷ V Medově rozdělení nenajdeme například agrárnický a bulvární tisk. Autor tuto skutečnost zdůvodňuje tím, že tyto tiskoviny příliš nezasahovaly do literárního života.³⁸ Sféry, které Med vynechává, nejsou podstatné ani pro výzkum revue *Řád*, proto vycházím z jeho teze.

³² KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 25.

³³ Cena *Národní politiky* se lišila dle dne, ve kterém vycházela. Zatímco středeční vydání stálo 0,50 Kč, u nedělního to bylo o 10 haléřů více.

Tamtéž. s. 84–85.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 13. První republika.

³⁶ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 205–439.

³⁷ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia, 2010, s. 9–13.

³⁸ Tamtéž, s. 301.

Spisovatelé, kteří se hlásili k *levicovému utopismu*, toužili po nadosobních hodnotách, chtěli vytvářet nový svět a celkově jako cestu ke sjednocení společnosti, vědy a morálky viděli komunismus. Typickým levicově utopistickým sdružením byl Devětsil s proletářskou poezií a později poetismem. Kultura ve skutečnosti tíhla k levici mnohem víc než politika.³⁹ Z počátku dvacátých let sympatizovala s levicí například i pozdější vůdčí osobnost revue *Řád*, František Lazecký.⁴⁰

Naproti levicovému utopismu stála *pravicová oponentura*. Tato skupina vnímala nacionalismus jako jedinou tradiční hodnotu, se kterou se mohla identifikovat. Řada spisovatelů, která se do tohoto proudu řadí, dříve dosahovala velkých úspěchů, ale v nově vzniklém státě jejich sláva značně opadla. Byli jimi například Milena Jesenská, Josef Svatopluk Machar či Alois Jirásek.⁴¹ Podle pravicové oponentury byly tradice a česká státnost to nejcennější, co společnost měla. Tento proud se profiloval v *Národních listech*, *Lumíru*, *Venkově*, *Moderní revue* a nejsilnější seskupení vzniklo kolem časopisu *Fronta*, v němž byl zřejmě nejvýraznější osobností Viktor Dyk. Dalšími spisovateli byli Lev Borský či fejetonista Karel Horký, který byl zároveň zakladatelem a majitelem časopisu.⁴²

Mezi těmito dvěma póly se nacházela oblast, kterou Med nazývá *státotvorným středem*. Široký, rozsáhlý proud, do kterého můžeme zařadit známé osobnosti z oblasti literatury i politiky. Obecně můžeme říct, že v politické sféře se jednalo o prezidenta Masaryka a okruh kolem něj. V literární oblasti se jedná o tzv. čapkovskou generaci. Obě sféry se však do jisté míry prolínaly a ovlivňovaly.⁴³ Med považuje za spojující prvky tohoto proudu kritickou oddanost novému státu a důvěru v budoucí optimistický vývoj republiky. Jejich představou byl liberálně demokratický řád, který by Československu dal rozumnou stabilitu a duchovní a tvůrčí svobodu.⁴⁴ *Přítomnost* a *Lidové noviny* byly hlavními periodiky proudu a vedle Karla Čapka v nich působil mnoho spisovatelů a novinářů, jejichž práce měly vést k nové identifikaci češství. Jednalo se například o Ferdinanda Peroutku, Jiřího Mahena, Emanuela Chalupného či Emanuela Rádlu.⁴⁵

³⁹ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia, 2010, 9–13.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž, s. 13–17.

⁴² Tamtéž, s.

⁴³ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia, 2010, 17–21.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ U Peroutky se mezi tyto práce řadí texty, *Jací jsme* a *Boje o dnešek*, u Mahena to je *Knihy o českém charakteru*, Chalupný napsal *Národní povahu jihočeskou* a Rádl *Válku Čechů s Němci*. Tamtéž, s. 17–21.

Ačkoli je *katolická alternativa* dle Medovy typologie zmíněna až jako poslední, jedná se v kontextu mé práce o oblast zásadní. Byť katoličtí spisovatelé tíhli obecně spíše k pravici⁴⁶ (a konkrétně revue *Řád* později inklinovala k italskému fašismu⁴⁷), jednalo se o specifickou sféru, která se nemohla přiřadit k žádné z předchozích. Mimo jiné i proto, že literární proud státotvorného středu tradiční zbožnost odmítal (ačkoli byl např. Masaryk věřící.) Velký spor mezi sebou proudy vedly třeba ohledně pohledu na Jana Husa.⁴⁸

Co se týče katolické alternativy, stranickost se dotýkala zejména jejího konzervativního křídla. V letech 1918–1919 se formovala Československá strana lidová, která má svoji tradici dodnes.⁴⁹ Po roce 1992 se ovšem přejmenovala na KDU-ČSL⁵⁰. Československá strana lidová vznikla spojením českých a moravských katolických stran konzervativního a křesťanskosociálního zaměření. Přestože zrod samostatného Československého státu provázely z velké části antipatie ke katolické církvi, lidovci se podíleli na prvorepublikových vládách a našli v nich své uplatnění.⁵¹ Ke konci 30. let se vymezovali protifašisticky a snažili se o obranu demokracie. Jejich vizí bylo prosazovat zájmy katolické církve a hodnot, na kterých stojí podstata křesťanství. Lidová strana měla nejsilnější základnu na Moravě, kde si čtenáři mohli kromě *Lidových listů* zakoupit i tamější katolická periodika. V Brně to byl *Den* a v Olomouci pak časopis *Našinec*.⁵² Společně s tímto politickým katolicismem byla jedním z rysů katolické publicistiky mezi válkami návaznost na Katolickou modernu. Toto uskupení dbalo na tradiční katolické hodnoty, ale zároveň usilovalo o jakousi obrodu církevních institucí. V literární sféře byla pro Katolickou modernu typická snaha o sblížení moderních uměleckých směrů s katolickou literaturou. Cílem literátů, kteří se podepsali pod manifest Katolické moderny (např. Xaver Dvořák, Sigismund Bouška), bylo začlenit katolická díla do kontextu soudobé literatury.⁵³

Na stranách *Řádu* ovšem sepjetí s lidovci ani sympatie ke Katolické moderně nenajdeme. Česká katolická církev se totiž po válce ocitla ve zvláštní situaci. Jaroslav Med to ve své publikaci výstižně popsal takto: „Čeští katoličtí intelektuálové a spisovatelé vstupovali do nově vzniklého státu s určitou nejistotou a s pocity jisté provinilosti za chování

⁴⁶ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 510.

⁴⁷ ČEŇKOVÁ, Barbora. Katoličtí autoři starší i mladší tvůrčí generace a jejich tribuny. In OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: 2017, s. 145.

⁴⁸ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia, 2010, 25.

⁴⁹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 46.

⁵⁰ Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

⁵¹ Tamtéž, s. 46–47.

⁵² Tamtéž.

⁵³ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 169.

katolické církve před válkou i za ní. Vysoká církevní hierarchie byla vzhledem ke svým postojům za války značně zdiskreditována a po vzniku ČSR u ní nedošlo k zásadnímu obratu a k podpoře nového státu, spíše šlo o pasivní vyčkávání a o malou ochotu přizpůsobit se novým poměrům.⁵⁴ Tento jev se neobešel bez vnitřních konfliktů v katolické církvi, která se rozdělila na dvě křídla – konzervativní a reformní. Do jisté míry právě kvůli tomuto konfliktu z literárního života vymizela velká jména, spjatá s katolickou literaturou před válkou. Jindřich Šimon Baar, již zmíněný Xaver Dvořák či Sigismund Bouška zůstávali od konce světové války spíše v pozadí.⁵⁵ Toto roztržštění katolické církve mělo za následek také to, že lidovecký tisk příliš nezasahoval do literárního ani politického života.⁵⁶ I kvůli tomu, že katolíci nebyli jednotní, vznikala řada dalších periodik a *Řád* nebyl jediným časopisem, který se od lidovců a Katolické moderny distancoval. Putna zmiňuje, že tuto tendenci vykazovaly zejména časopisy s vyššími literárními ambicemi jako byly *Rozmach*, *Poesie* či *Akord*.⁵⁷

Med dále dělí katolickou literaturu do dvou proudů podle jejich hlavních představitelů. Jedná se o proud Josefa Floriana, který Med spojuje se staroříšským okruhem spisovatelů, kam ve dvacátých letech patřil například Bohuslav Reynek. Tento proud ovlivňoval spíše literaturu, do které se snažil vnášet alternativní estetické modely. Pro samotný vývoj katolické publicistiky byl stěžejní proud Jaroslava Durycha, pro který byla typická útočná publicistika.⁵⁸ Durych, velmi výrazná a do jisté míry vůdčí postava katolické literatury mezi válkami, se však nestavěl proti Josefu Florianovi, ale naopak se hlásil k jeho hodnotovému systému a vštěpoval ho prostřednictvím své tvorby dalším generacím. Ze stejných důvodů se hlásil i k Jakubu Demlovi a Otokaru Březinovi. Od Demla a Floriana také přebírá jejich pohrdání Katolickou modernou⁵⁹, zároveň se ale staví proti zpolitizovanému konzervativnímu katolictví.⁶⁰

Na spoustu Durychových myšlenek navazuje ve třicátých letech revue *Řád*, ale i další katolická periodika (*Poesie*, *Akord*...) V *Řádu* se například silně odráží Durychovo ironizování čapkovského pragmatismu a realismu či kritika F. X. Šaldy a státotvorného středu obecně. Z Durychovy tvorby se v *Řádu* objevují zejména umělecké texty. Výjimku najdeme například v 7. čísle 4. ročníku z roku 1937, ve kterém se nachází jeho komentář k situaci

⁵⁴ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia, 2010, s. 21.

⁵⁵ Tamtéž, s. 22.

⁵⁶ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 47.

⁵⁷ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 183.

⁵⁸ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia, 2010, s. 22.

⁵⁹ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 338.

⁶⁰ MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938–1939)*. Praha: Academia, 2010, s. 24.

ve Španělsku. Obdiv a úcta k Durychovi je v *Řádu* patrná i z konkrétních textů. Pro příklad mohou uvést text Jana Franze *Poznámky o Durychovi*⁶¹ nebo *In die belli* od Timothea Vodičky⁶². Zvláště ve druhém zmíněném článku, můžeme pozorovat až jakýsi patos, jak je vidět v následujícím úryvku: „Jestliže platí pro celou Evropu, že zahyne, nevrátí-li se k víře, platí to zvláště i pro český národ, neboť jen skrze Víru se stal kdysi národem a jen skrze Víru jím zůstane. Na tuto pravdu vycházejí všechny naše zkušenosti. A je dobrou věcí vědět, že pod tímto válečným heslem stojíme v jedné řadě s Jaroslavem Durychem.“ Domnívám se, že vybraný úryvek zároveň představuje jistou spjatost s expresionismem, protože se v něm objevuje jakési varování před zkázou, které bylo pro tento směr typické. Je nutné zdůraznit, že nová, silná, katolická generace se objevuje až koncem dvacátých let. Do té doby, jak uvádí Martin C. Putna, zůstával Durych ve svých snahách téměř osamocen. A to v oblasti snah náboženských i literárních.⁶³

1.5 Shrnutí

Publicistiku jsem s pomocí odborné literatury vymezila jako žurnalistickou tvorbu, která je zaměřena k veřejnosti a určena pro zveřejnění. Narozdíl od zpravodajství vyžaduje osobní stanovisko autora, jeho soudy, postoje a pojmy. Z hlediska stylistiky se publicistika definuje jako součást žurnalistiky, která má persvazivní, hodnotící a získávací funkci. Pro tvorbu žurnalistiky se vyvinul specifický styl, a to styl žurnalistický, který má tři dílčí styly – zpravodajský, analytický a publicistický styl beletristický. Publicistika je tematicky bohatá a je dodnes velmi dynamickou sférou, její podoba se neustále mění a vyvíjí. Texty z jednotlivých období se tak od sebe mohou výrazně lišit. Definice literární publicistiky jako takové v odborné literatuře chybí, proto jsem vycházela z obecných výkladů publicistiky. Literární publicistiku jsem definovala jako součást publicistiky, která se zabývá aktuálními literárními problémy, vycházející literaturou a tiskem. V revue *Řád* se literární publicistika často prolínala s historickými a kulturními tématy.

Meziválečné období se vyznačovalo relativně dobrými podmínkami pro rozvoj publicistiky a tisku obecně. Tyto podmínky umožňoval výrazný technický pokrok a fakt, že neexistoval žádný cenzurní úřad a cenzura, která byla prováděna na základě zákonů, byla označena a přiznána. Výrazným rysem tisku a publicistiky mezi válkami byla stranickost,

⁶¹ FRANZ, Jan. Poznámky o Durychovi. In *Řád: revue pro kulturu a život*. Praha, 1(1), s. 61–76.

⁶² VODIČKA, Timotheus. In die belli. In *Řád: revue pro kulturu a život*. Praha, 3(7), s. 430–432.

⁶³ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 338.

jež se výrazně projevovala už v poslední dekádě 19. století. Meziválečná periodika byla intenzivně spjata s politickými stranami, které byly napojené na jednotlivé tiskové koncerny.

Med rozděluje literaturu na čtyři části, dle kterých analogicky rozděluje literární publicistiku. Z tohoto rozdělení vyplývá, že katolická literatura v období první republiky tvořila svébytný směr, přestože tato sféra byla z hlediska vnitřního uspořádání sféry značně roztržštěná. Samotná katolická církev totiž musela po válce čelit komplikované situaci, jelikož k ní část společnosti chovala nedůvěru z důvodu vazeb na habsburskou monarchii. Spojením českých a moravských katolických stran vznikla Československá strana lidová, která se stala součástí prvorepublikových vlád. Přesto lidovci neměli zásadní vliv, obzvláště v kontextu soudobé literatury. Proti lidoveckému tisku stála publicistika katolických intelektuálů, kteří se od lidovců i Katolické moderny distancovali. Tuto publicistiku Med definuje jako proud Jaroslava Durycha, pro který byla typická útočná publicistika a výrazná kritika dobových společensko-politických poměrů a Staré Říše. Zároveň tato katolická publicistika vynikala svým důrazem na estetickou funkci. Durych svou stopu zanechal i v revue *Řád*. Na jeho časopis *Rozmach* ve třicátých letech navazovali „řádovci“, ale i další autoři významných katolických časopisů (např. *Poezie*).

2. Vznik revue *Řád*

2.1 Atmosféra 30. let v Československu

Zatímco ve dvacátých letech mělo Československo poměrně optimistické vyhlídky, a to i přes to, že první roky bylo sužováno politickými i hospodářskými problémy, léta třicátá přinesla řadu změn. Vývoj, jež byl od roku 1924 v podstatě kontinuální, přerušil krach na newyorské burze, kterým odstartovala světová hospodářská krize.⁶⁴ Sítila kritika prvorepublikových vlád i samotného prezidenta Masaryka. Společnost frustrovaná z krize, nezaměstnanosti, ze sílící pozice a vlivu Německa v Evropě, a u nás také ze stále silnějšího volání sudetských Němců po autonomii, hledala viníky i v literární sféře. Právě spisovatelé státotvorného středu byli mnohdy označováni jako spoluviníci tehdejší situace. Velmi často byl jakýmsi obětním beránkem veřejnosti Karel Čapek. Programově semknuté skupiny dvacátých let, vystřídala postupná individualizace tvůrčích postupů a ideových postojů. Autoři se v tomto období věnovali otázkám života, jeho smyslu a smrti.⁶⁵ Jaroslav Med v této souvislosti zmiňuje tři básnické knihy: *Triumf života* od Vladimíra Holana, *Pokoušení smrti* od Jana Zahradníčka a *Kohout plaší smrt* od Františka Halase.⁶⁶ V literárním prostředí se začal projevovat existencialismus a v žurnalistické sféře sílily snahy o to, aby se publicistika věnovala soudobým společensko-politickým zápasům.⁶⁷

A právě tato situace dala vzniknout v roce 1932 i revue *Řád*. Muže, kteří stáli u vzniku *Řádu*, bychom mohli označit jako „katolické reakcionáře“. Jednak proto, že se tak sami rádi označovali, a také proto, že pro ně toto označení využívá Martin C. Putna, který však zdůrazňuje, že je nutné vnímat tento pojem v souvislosti s dobovými okolnostmi.⁶⁸ Více nám tento termín přibližuje Ladislav Jehlička v článku *Hlas k dějinám českým*: „Katolíkům říkejte reakcionáři, protože reagují na svět kolem sebe, někdy zuřivě.“⁶⁹ Jehlička upozorňuje, že by se tito autoři rozhodně neměli označovat jako konzervativci.⁷⁰ V Jehličkových zápiscích, které jsou uveřejněny v knize *Křik koruny svatováclavské*⁷¹ se objevuje Chestertonova teze o konzervatismu, a to: „Veškerý konzervatismus je založen na myšlence, že necháte-li věci na pokoji, zůstanou tak, jak jsou. Ale není tomu tak. Necháte-li věci být,

⁶⁴ BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 154–155. Žurnalistika a komunikace.

⁶⁵ Tamtéž, s. 26.

⁶⁶ Tamtéž, s. 29.

⁶⁷ Tamtéž, s. 30.

⁶⁸ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 505.

⁶⁹ JEHLIČKA, Ladislav. Hlas k českým dějinám. Příspěvek do diskuse. In *Střední Evropa II*, 1985, č. 2, s. 98–114.

⁷⁰ JEHLIČKA, Ladislav. Bilance a výhledy. Kacířské poznámky. In *Katolíci a republika 1918–1938*, vl. n., Praha 1987, s. 121–128.

⁷¹ JEHLIČKA, Ladislav. *Křik Koruny svatováclavské*. Praha: Torst, 2010, s. 332.

necháváte je napospas víru změny.“⁷² Z tohoto pojetí vychází i Jehlička, protože rozdíl mezi konzervativcem a reakcionářem chápe tak, že konzervativce se snaží skutečnosti zachovat v jejich původním stavu, i když nejsou ideální. Reakcionář naopak upozorňuje na nedostatky, proti kterým zuřivě reaguje.⁷³

Putna shrnuje témata, na která se snaží katoličtí reakcionáři upozorňovat takto: „Vadí jim protikatolická ideologie T. G. Masaryka a jeho stoupců. Vadí jim liberalismus, s nímž spojují morální a náboženský relativismus a lhostejnost. Vadí jim politická kultura první republiky, plná korupce, skandálů, předvolební demagogie a nepřehledných parlamentních obchodů. Vadí jim moderní masová kultura, avantgardní estetika a převažující levicová orientace prvorepublikové kultury – což se nevyklučuje se sympatiemi pro mnohé levicové a/nebo avantgardní umělce a s vlastními krajně levicovými postoji v některých otázkách. Ještě více než levice jim totiž vadí kapitalismus, který je podle nich hlavním viníkem sociálních kontrastů a konfliktů.“⁷⁴ Výčet témat, která Putna zmiňuje, se shoduje s těmi, proti kterým se staví i „řádovci“, což koresponduje s faktem, že *Řád* navazoval na Durychův *Rozmach*, který byl první platformou katolických reakcionářů. Ideově či personálně na tento časopis navazovaly také *Akord*, *Stěžeň*, *Obnova* či *Tak*.⁷⁵ Putna upozorňuje na to, že ač reakcionáři vystupovali například proti kapitalismu, obvykle neměli potřebné vzdělání, které by jim poskytovalo dostatečný vhled do zmíněné problematiky.⁷⁶ Domnívám se, že toto tvrzení pro revue *Řád* neplatí, protože jeho autoři dbali na kritickou práci s důrazem na odbornost. Například ekonomikou a s ní souvisejícím kapitalismem se v *Řádu* zabýval Stanislav Berounský, o kterém právě i Putna píše, že tvoří mezi těmito reakcionáři výjimku⁷⁷.

Jak jsem uvedla v předchozí kapitole, tito publicisté se řadí k Durychovu publicistickému proudu, který se politicky vymezoval proti lidovcům. Politicky bychom je mohli zařadit spíše ke katolické pravici (to platí i pro autory katolické prózy).⁷⁸ Na tomto místě je ale nutné zdůraznit, že toto pravicové směřování katolických publicistů, nelze spojovat se sympatiemi ke krajně pravicovým konceptům a zároveň tato náklonost neznamená, že by takto orientované katolické časopisy zastávaly konkrétní politický

⁷² Chesterton, G. K. (Gilbert Keith). *Ortodoxie*. Praha: Academia, 2000, s. 100.

⁷³ Tamtéž, s. 316.

⁷⁴ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010. s. 506.

⁷⁵ Tamtéž, s. 530.

⁷⁶ Tamtéž, s. 506.

⁷⁷ Tamtéž, s. 507.

⁷⁸ Tamtéž, s. 511–512.

program.⁷⁹ Katoličtí reakcionáři obvykle spíše kritizují jednotlivé politické programy v kontextu s křesťanskými hodnotami.⁸⁰ Takové tendence lze spatřovat i v *Řádu*. Příkladem může být například text Jana Hertla *Tři cesty k agrární ideologii*⁸¹, jak lze číst v následujícím úryvku: „Není zatím a zdá se, že nebude – další samostatné cesty selství. Neboť si zatím správnou cestu zatarasil. Toto zatarasení jsme chtěli především sledovat jako bludný kruh agrární ideologie. Šťastný začínal program: Není Boha. Přes Holečkův pantheismus začíná se agrární program článkem: *Půda je Bůh*. Tyto pohanské prvky, proslavené dnes německým hakenkreuzlerstvím, nemohou zplodit už nic dalšího. Kdyby sedláci měli jít dál, a měli být důslední, jak toho od nich žádá jejich ideologie, odumřeli by a propadli v bídě a rmutu této doby, jako všechna zpychlá a poznamenaná hnutí. Nebylo by věčného selství.“⁸² Z tohoto úryvku je patrná kritika agrárníků, ale zároveň německých nacistů. Oba tyto politické směry Hertl považuje za „hnutí“ neslučitelná s křesťanskými hodnotami.

2.2 Vznik revue

Za vznikem revue *Řád* stálo osm mužů. Nejstarším z nich byl sedmadvacetiletý František Lazecký⁸³, dále u zrodu byli Stanislav Berounský⁸⁴, Jan Hertl⁸⁵, Václav Renč⁸⁶, Timotheus Vodička⁸⁷, Rudolf Voříšek⁸⁸, Jan Franz⁸⁹ a Josef Kostohryz⁹⁰. Neexistovala mezi

⁷⁹ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 534–535.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ HERTL, Jan. *Tři cesty k agrární ideologii*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(8), s. 459–472.

⁸² Tamtéž, s. 472.

⁸³ František Lazecký (1905–1984) byl výrazně katolicky orientovaný publicista, básník, esejista a také teoretik zemědělského knihovnictví a bibliograf. Dále se věnoval tvorbě veršů a pohádek pro děti, pro něž čerpal inspiraci ze slezských folklorních zdrojů. Také se zabýval překladům textů z němčiny a ruštiny.

MED, Jaroslav. František Lazecký. In OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2, sv. 2. K–L. Praha: Academia, 1993, s. 1149.

⁸⁴ Stanislav Berounský (1908–1979) byl ekonom, národohospodář a zastávce stavovského hospodářství.

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 537 a 543.

⁸⁵ Jan Hertl (1906–1965) byl hluboce věřící katolík, historik, vědec a badatel. Na Karlově univerzitě studoval krátce právo, poté historii, sociologii a zeměpis.

ŠTOGROVÁ, Jarmila. Jan Hertl a revue *Řád*. In *Kontexty VI*. 2014, roč. IV., čís. 4, s. 86–90.

⁸⁶ Václav Renč (1911–1973) byl autorem katolicky orientované reflexivní lyriky, dramatik, divadelní a literární kritik a překladatel. Texty překládal z němčiny, angličtiny, francouzštiny, řečtiny, italštiny a polštiny. Dále se věnoval tvorbě knih pro děti, rozhlasovým hrám a scénářům.

MED, Jaroslav. Václav Renč. In OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4, část 1. S–T. Praha: Academia, 2000, s. 1232.

⁸⁷ Timotheus Vodička (1910–1967) byl katolicky orientovaný literární historik, esejista, kritik a překladatel z angličtiny.

ZIZLER, Jiří. Timotheus Vodička. In OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4, část 2. U–Ž, Dodatky A–Ř. Praha: Academia, 2000, s. 1232.

⁸⁸ Rudolf Voříšek (1909–1953) byl filozof, publicista, překladatel a redaktor. Na Karlově univerzitě vystudoval filozofii a němčinu.

MLEJNEK, Josef. „Tak vy jste ta pozitivita z *Řádu*...“ Zapomenutý český filosof Rudolf Voříšek (3. února 1909–1. listopadu 1953). In *Kontexty VI*. 2014, roč. VI. čís. 1, s. 74–78.

⁸⁹ Jan Franz (1910–1946) byl katolicky orientovaný esejista, překladatel a literární kritik. Studoval na pražské filozofické fakultě češtinu, francouzštinu a filozofii. Pojilo ho přátelství s Bohuslavem Reynekem a Josefem Florianem.

EVA, Strohsová. Jan Franz. In OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4, část 2. U–Ž, Dodatky A–Ř. Praha: Academia, 2008, s. 1897.

nimi v podstatě žádná hierarchie, stáli v kruhu a na pozicích se měnili (např. na pozici odpovědného redaktora).⁹¹ Jak už jsem se zmiňovala výše, „řádovci“ navazovali na hodnoty a názory Jaroslava Durycha. Spjoval je negativní postoj k dobové politické scéně, nespokojenost s odklonem společnosti od křesťanské víry a s úpadkem tisku. Dalším určujícím faktorem vzniku revue byla touha po řádu. Ten byl proto vtělen přímo do názvu časopisu.⁹² Tento název mohl navíc odkazovat na slovo „řád“ ve spojení s církevními řády a tím naznačovat katolické tendence revue. Autoři se pokusili charakterizovat časopis podtitulem: revue pro kulturu i život. Domnívám se, že podtitul tento účel poměrně dobře splňuje vzhledem k rozmanitosti témat, kterým se *Řád* věnoval.

Putna upozorňuje ve své publikaci *Česká katolická literatura 1918–1945* na fakt, že *Řád* definovali sami autoři již na obálce prvního čísla.⁹³ Autorem proklamace na obálce byl nejspíše František Lazecký, protože tento text se objevuje i v jeho publikaci *Vladaři: úvahy o českých dějinách a národních světcích*. Tuto publikaci, kterou Lazecký napsal během třicátých a čtyřicátých let, Putna považuje v podstatě za zveršovaný či zbeletrizovaný program *Řádu*, což je i podle mého názoru správná úvaha.⁹⁴ Ve zmíněném popisu lze rozpoznat jisté katolické tendence, ale explicitně tuto informaci obálka neobsahuje. Tvrzení totiž zní: „...hledí vážnou a kritickou prací podat rozbor falešných ideí a metod, které uvrhly národ na scestí a do zkázy (positivismus, liberalismus, svobodné myšlení, kapitalismus, socialismus) a pracovat na základech nového národního života (vzkříšení odkazu baroka, národního obrozenství, díla Pekařova, uplatnění stavovského principu a duchovní obrody národa). **ŘÁD** je a zůstává vedoucí revuí mladých.“⁹⁵

Původně chtěli tvůrci *Řádu* časopis vydávat 15. den každého měsíce a výjimku měly tvořit letní prázdniny, kdy by revue nevycházela. Už první ročník se však této představě vymykal. První číslo vyšlo v roce 1932 a poslední dvě vydání (9. a 10.) vyšla jako dvojčíslo až v roce 1934. Důvodem byly finanční potíže, jelikož periodikum vycházelo na předplatitelské bázi.⁹⁶ K revue byly přikládány složenky a ve většině ročnících a číslech můžeme najít prosby o uhrazení předplatného i nedoplatků za předchozí čísla. Výzvy měly

⁹⁰ Josef Kostohryz (1907–1987) byl autorem meditativní poezie, esejista a věnoval se překládání z italského a francouzského jazyka.

PŘEMYSL, Blažiček. Josef Kostohryz. In OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 2, sv. 2. K–L. Praha: Academia, 1993, s. 873.

⁹¹ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 536.

⁹² Tamtéž, s. 536.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž, s. 913.

⁹⁵ LAZECKÝ, František. *Vladaři: úvahy o českých dějinách a národních světcích*. Praha: Občanská tiskárna 1938, nestránkováno.

⁹⁶ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

například takovouto podobu: „K tomuto číslu jsou připojeny složenky. Použijte jich k vyrovnání předplatného a nedoplatků za minulý ročník!“⁹⁷

Z těchto informací si můžeme vyvodit, že tvůrci revue měli v letech 1932–1938 problém s financováním a provozem časopisu, protože výzvy k úhradě předplatného neustávaly, a naopak spíše nabývaly na důrazu. Potíže s financováním *Řádu*, částečně pomohl vyřešit Karel Schwarzenberg⁹⁸, který platil od druhého ročníku tiskařské náklady.⁹⁹ Putna ve své publikaci zmiňuje, že bez tohoto příspěvku by budoucnost revue *Řád* byla zřejmě nejistá.¹⁰⁰ Avšak v *Řádu* tato informace uvedena není.

Jana Čeňková v publikaci *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami* označuje literární úroveň časopisu za poměrně vysokou.¹⁰¹ S tímto tvrzením lze souhlasit, protože vysoké literární kvality lze pozorovat na celkové kompozici textů, větné stavbě a zejména na pestrém jazyku, který „řádovci“ používali. Čeňková o *Řádu* dále píše, že jeho obsah se vyznačoval vypjatým, konzervativně pojatým náboženským myšlením a přispěvatelé se vyjadřovali i k politickému dění.¹⁰² Domnívám se, že toto tvrzení má velmi obecný ráz. Podle mého názoru byl obsah *Řádu* postaven z velké části na publicistických textech, které čtenáře měly seznámit s výsledky vědeckých výzkumů. Tyto texty nebyly vyložene nábožensky laděné. Pokud chtěl autor upozornit na souvislost s náboženstvím či na dopady problematiky na katolickou víru, zmínil se o tom krátce na konci příspěvku. Katolické ladění periodika bylo zřejmé zejména z otiskovaných teologických příspěvků a publicistických textů v názorové části periodika. V té se objevovala také bojovná publicistika, prostřednictvím které „řádovci“ kritizovali aktuální dění zejména v Československu. Jana Čeňková si také všimá i rozdílu mezi *Řádem* v období před rokem 1938 a po něm: „Během své existence byl do ročníku 1937/1938 více polemickým, uveřejňoval kulturněhistorické texty, neuváděl soustavně ani kritiku nebo beletrii. Redakce se přikláněla k politickému novotomismu, připravovala překlady jeho překladatelů...“¹⁰³ Po tomto roce se v časopise objevovaly ve větším množství recenze.¹⁰⁴ Pravdou je, že „řádovci“ neuváděli soustavně kritiku ani

⁹⁷ *Řád: revue pro kulturu a život*. 3. Prometheus. Informace na obálce.

⁹⁸ Karel VI. Schwarzenberg, heraldik a spisovatel, byl otcem známého českého politika, který nese stejné jméno. V *Řádu* publikoval pod pseudonymem Jindřich Středa. Pozor také na záměnu s politikem Karlem VI. ze Schwarzenbergu. Spisovatel Schwarzenberg byl jeho vnukem.

⁹⁸ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ ČEŇKOVÁ, Barbora. Katoličtí autoři starší i mladší tvůrčí generace a jejich tribuny. In OSVALDOVÁ, Barbora a ČEŇKOVÁ, Jana. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: 2017, s. 145.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

beletrii, ale jistou ustálenou podobu, které se konkrétněji věnuji níže, časopis přeci jenom měl. Poslední svazek s číslem 7 vyšel v roce 1944, kdy bylo vydávání revue *Řád* úředně zastaveno.¹⁰⁵ Oficiálním důvodem, proč k tomuto kroku Němci přistoupili, měl být nedostatek papíru.¹⁰⁶ *Řád* tedy vycházel od roku 1932 do roku 1944.

Ráda bych se vrátila k pomyslnému kruhu, který tvořili přispěvatelé *Řádu*. Byli v něm zastoupeni lidé z různých oborů, což podporovalo rozmanitost časopisu. Putna definuje jakési jádro *Řádu*, co se týče autorů a témat, takto: Stanislav Berounský se v *revue* věnoval ekonomii, Jan Hertl politice a sociologii, Rudolf Voříšek filozofii, literární kritikou se zabýval Jan Franz. Timotheus Vodička, František Lazecký, Václav Renč a Josef Kostohryz pokrývají pole literárních recenzí a poezie. Od všech mužů si na stránkách *Řádu* můžeme přečíst také překlady a texty zabývající se společenskou kritikou.¹⁰⁷ Ona rozmanitost ovšem nebyla zapříčiněna pouze tímto „řádovským kruhem“, o kterém píše Putna, a to hlavně proto, že samotný obsah časopisu nestál pouze na těchto osmi autorech. V *Řádu* si totiž můžeme přečíst články od více než stovky různých autorů. Byli jimi například Jan Čep, Jaroslav Durych, Konstantin Miklík, Jan Vilikovský nebo Jožo K. Šmalov. „Řádovci“ se navíc nezajímali pouze o československou oblast, v *revue* si tak můžeme přečíst i texty autorů z jiných států Evropy, jak je patrné z tabulky v příloze. Jednalo o autory, se kterými redakce *Řádu* názorově souzněla jako například Paula Claudela, Edgara Dacquae či Marka Weiricha. Putna pro příklad uvádí Georgese Bernanose a Gilberta Keitha Chestertona. U obou autorů můžeme pozorovat kriticko-polemickou polohu, která je typická pro *Řád*.¹⁰⁸ Avšak co do počtu příspěvků, v období 1932–1938 se jich v *revue* od zmíněných autorů objevilo pouze šest. Konkrétně čtyři publicistické texty od Chestertona a dva příspěvky od Bernanose, z nichž pouze jeden můžeme zařadit do publicistické tvorby. Reakce *Řádu* se ovšem neobracela pouze na západ. Příkladem toho mohou být katoličtí filozofové Petr Čaadajev z Ruska a Polák Konstanty Michalski. Překladům věnuji samostatnou kapitolu níže.

Vzhledem k období, ve kterém *revue* vycházela, je důležité odpovědět na otázku, jaký vztah zaujímal tento okruh spisovatelů k Německu. Právě Německo, společně s Rakouskem a Španělskem, vytváří trojici států, na něž se v *Řádu* upírala ve 30. letech největší pozornost. Zejména v Rakousku a Německu „řádovci“ viděli stejné společenské

¹⁰⁵ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 536.

¹⁰⁶ JEHLIČKA, Ladislav. *Řád a Obnova*. In *Katolíci a republika 1918–1938*, vl. n., Praha 1987, s. 65–83.

¹⁰⁷ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 537–539.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 541–542.

problémy, se kterými se potýkalo Československo.¹⁰⁹ Vztah k těmto státům velmi výstižně popisuje Putna: „V Německu, jakož i v Rakousku, se formuje režim, který se ohání „řádem“ – a tento řád se v Rakousku odvolává na křesťanské principy, kdežto v Německu vychází z principů rasových a pohanských. V Německu však současně působí proud křesťanský, který se pokouší vymezovat vůči obojímu – vůči liberální demokracii i vůči nacismu. (...) Vzhledem k Německu je tedy pozice *Řádu* složitá: německé křesťanství ano; nacistický stát zásadně ne. Vzhledem ke Španělsku je naopak pozice *Řádu* zcela jednoznačná. Od vypuknutí španělské občanské války stojí „řádovci“ na straně povstalců proti republikánům.“¹¹⁰ Domnívám se, že tato Putnova úvaha může vycházet z toho, že k německé politice se „řádovci“ vyjadřovali více opatrně a negativní postoj tak často vychází spíše z kontextu než z konkrétních psaných výstupů (především po roce 1935)¹¹¹, zejména svůj postoj k situaci ve Španělsku nijak neskrývají. Dokládá to například článek od španělského biskupa Isidra Gomá y Tomáse, který podporoval povstalce, a především Francisca Franca.¹¹² Článek s názvem *Španělský případ*¹¹³ přeložil Karel Vach a v *Řádu* vyšel v roce 1937. V článku je explicitně vyjádřena podpora španělského Národního hnutí.

Dalším z témat publicistiky ve třicátých letech bylo hledání viníků situace v Československu. Na podzim 1938 se největší kritika snášela na Karla Čapka. Tuto kritiku můžeme najít i na stránkách *Řádu*, o tom se však budu zmiňovat níže. Na druhé straně ani *Řád* v tomto pomnichovském období nebyl zrovna populární. Částečně za to mohl časopis *Obliba*, se kterým měla veřejnost *Řád* spojený, a kde se přispěvatelé, více než v revue *Řád*, vyjadřovali k „politické zlobě dne“. Nicméně, „řádovci“ v *Oblibě* hojně publikovali, proto není překvapivé, že si společnost tyto časopisy dávala do souvislosti.¹¹⁴ Avšak, tato spojitost autorů *Řádu* s časopisem *Obliba* neměla zásadní dopady na vydávání periodika, protože *Řád* poté existoval ještě šest dalších let.

Zajímavé je pozorovat rozdílné ladění *Řádu* a Durychova *Rozmachu*, na který „řádovci“ navazovali. *Rozmach* byl více uvolněný na jeho stránkách můžeme najít ironii a humorné vyznění textů.¹¹⁵ Pro příklad uvádím úryvek z *Rozmachu* z článku Jaroslava Durycha s názvem *Jubilejní komedie*: „Kolem nás jsou nyní sezony; sezona jarní, sezona porotní, sezona korupční a konec konců sezona jubilejní. Která z nich jest nejlepší a která

¹⁰⁹ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 542.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 542–543.

¹¹¹ Domnívám se, že tato „opatrnost“ souvisela se silící pozicí Německa v Evropě.

¹¹² PRESTON, Paul, Radim KLEKNER a Luboš HEGER. *Franco*. Praha: BB art, 2001, s. 176.

¹¹³ TOMÁS, Isidro Gomá. *Španělský případ*. In *Řád: revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 7(4), 242–254.

¹¹⁴ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 545.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 541.

z nich jest nejhorší? Nejspíše nejméně odpůrců má sezona jarní (ve smyslu módním). Ostatní sezony jsou pěkně sestaveny v pikantní lidskou a národní komedii, ve které se řeší různé otázky, například poměr nebe k dudám, a jest asi dobře, že se tato komedie o neznámém počtu jednání a proměn děje, hraje a předvádí bez vstupného.“¹¹⁶

Oproti tomu *Řád* humor téměř postrádal. Již na začátku jsem v citaci Františka Lazeckého uvedla, že si autoři publikující v revue zakládali na vážné a kritické práci, a těmto slovům skutečně dostáli, zejména v hlavní části periodika. Putna atmosféru časopisu popisuje jako vážnou až slavnostní, patetickou, dokonce vznešeně archaizující.¹¹⁷ Částečně s tímto popisem souhlasím, ale zároveň musím dodat, že v názorové části periodika se zejména od vážnosti autoři odklání a také slavnostní atmosféra má v této části vyznívat spíše ironicky, aby plnila satirickou funkci textů. Pro tuto satiru byla vyhrazena rubrika *Listy z Československa*, které se budu věnovat níže v samostatné kapitole. Ale i v této rubrice se nacházely texty, které, podle mého názoru, měly více než k ironii blíže k jisté formě výsměšnosti až k sarkasmu. Často můžeme v *Listech z Československa* číst velmi jízlivé poznámky na adresu konkrétních osob. Pro porovnání s *Rozmachem* uvádím úryvek: „Nadmíru zajímavá, řekl bych přímo pikantní, jest historie vzniku československého poetismu: Mladý pražský kritik, teoretik a majitel realit, pan Karel Teige zažil v Paříži jakési rozkošné dobrodružství, jež však, běda! nemělo zůstat bez následků. Nebohý mladík v Babelu nad Sekvanou otěhotněl! Konečně po několika nedělích, ztrávených (sic!) v žalu, starostech a strádání, na prostinkém loži, často skrápěném slzami, povil zmučený rodič zdravého chlapce, jemuž bylo dáno jméno poetismus. Potom přivezl si své dítě z Paříže do Prahy a jal se je vychovávat.“¹¹⁸

Při porovnání obou textů můžeme pozorovat, že první zmíněný příspěvek je méně kritický a nemíří proti nikomu konkrétnímu. Jedná se o glosu, jejíž první věty mají čtenáře připravit na četbu odlehčeného, humorného příspěvku. Autor tohoto efektu docílil zejména použitím metafor. Článek v *Rozmachu* Durych publikoval pod svým jménem. Naopak pod textem v *Řádu* není autor uveden, a navíc je celý text opatřen poznámkovým aparátem. Tato forma má, podle mého názoru, zesilovat výsměšnost příspěvku, přičemž autor počítá s tím, že ironie skrytá v textu bude čtenářem pochopena. Na tomto příkladu můžeme

¹¹⁶ DURYCH, Jaroslav. Jubilejní komedie. In *Rozmach: Čtrnáctideník pro politiku a národní kulturu*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1924, 2(5). s. 65.

¹¹⁷ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

¹¹⁸ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 2(3). s. 166.

mimo jiné pozorovat i fakt, že tvůrci *Řádu* počítají se čtenáři na určitém stupni vzdělání, kteří budou schopni ve zdánlivě odborné stati, satiru rozpoznat.

2.3 Shrnutí

Za rozvojem katolické publicistiky stála nová silná generace literátů, která byla atmosférou v Československu pobouřena. Kritizovala spisovatele a publicisty v okruhu prezidenta Masaryka a Karla Čapka, zároveň se jim přičil levicový proud a extrémní pravice. *Řád* bychom mohli označit jako jejich reakci na tuto dobovou nespokojenost. Autory také spojovala velická úcta k Jaroslavu Durychovi, na jehož publicistické snahy z katolických časopisů ve 30. letech navazovaly mimo revue *Řád* například *Akord* či *Poesie*.

Důležité pro další výzkum je mít na paměti, že *Řád* vzniknul ze stejných pohnutek jako jeho předchozí alternativy, a těmi mám na mysli zejména potřebu katolických intelektuálů reagovat a upozorňovat na dobové problémy často v kontextu katolické morálky. Ač se mnoho katolických reakcionářů vyjadřovalo k problematikám, ke kterým neměli potřebné vzdělání, *Řád* si zakládal na odbornosti přispěvatelů. *Řád* byl založen s myšlenkou publikování textů, jež se budou vyznačovat vážnou a kritickou prací. A tak tomu v rozmezí let 1932–1938 v hlavní části opravdu bylo. Druhá část se svou publicistikou značně odlišovala, a to zejména rubrika *Listy z Československa*, jejíž podrobnou analýzou se zabývám níže. Revue se potýkala s finančními problémy a redakce často musela čtenáře upomínat k řádnému uhrazování předplatného. Částečně tyto potíže vyřešil Karel Schwarzenberg, který financoval náklady za tisk periodika.

3. Základní popis revue *Řád*

Cílem této kapitoly je odpovědět na otázky, jak revue *Řád* vypadala po vizuální stránce a z hlediska uspořádání, zda struktura koresponduje se zaměřením revue a zejména, zda byl časopis pro čtenáře přehledný.

Řád byl vydáván ve formě sešitů o velikosti 24 x 16,5 cm. Vzhledem k tomu, že se autoři na jednotlivých pozicích střídali, za vedení tohoto časopisu nebyla zodpovědná jedna konkrétní osoba. Nejčastěji to však byli Stanislav Berounský, Jan Franz nebo František Lazecký. Jméno je ovšem vždy doplněno informací, že se na redigování podílí celý redakční kruh. Jako odpovědný redaktor byl uveden v prvním ročníku Rudolf Voříšek, v následujícím Jan Mucha¹¹⁹ a v dalších dvou se této pozice ujal Kamil Lhoták¹²⁰. Jediná pozice, jež je v průběhu let neměnná, je majitel a vydavatel *Řádu*, kterým byl již zmíněný Rudolf Voříšek. Z technických záležitostí se měnila adresa redakce a administrace, ale vždy pouze v rámci Prahy. To však neplatilo o tiskárně. První dva ročníky tiskl Jan Mucha ve Velkém Meziříčí a od třetího ročníku to byla pražská knihtiskárna Prométheus.¹²¹ Cena jednoho vydání činila 6 Kč s tím, že bylo možné předplatit si celý ročník. Pro první ročník byla cena předplatného stanovena na 60 Kč, poté se snížila na 45 Kč. Původním záměrem bylo vydávat 8 čísel časopisu ročně v rozsahu 4–5 tiskových archů v šestinedělních lhůtách, což se ale ne vždy dařilo. Zajímavé je porovnání ceny jednotlivých vydání s ostatními katolickými časopisy. Jedno vydání čtrnáctideníku *Rozmach* stálo 2 Kč, číslo časopisu *Tak* (rovněž čtrnáctideníku) si čtenář mohl koupit za 1, 80 Kč a u měsíčníku *Akord* tato částka byla stanovena na 4 Kč. Z čehož můžeme usuzovat, že *Řád* byl v porovnání s ostatními katolickými periodiky poměrně drahý, a to i pokud vezmeme v úvahu, že si čtenář *Rozmach* či *Tak* musel koupit dvakrát za měsíc.

První, čeho si čtenář všiml, byla titulní strana, která byla natištěna na hrubší papír než vnitřní obsah. Grafická podoba titulních stran revue *Řád* se během let měnila a zdokonalovala. Návrhy těchto stran se po celou dobu zabýval Břetislav Štorm¹²²

¹¹⁹ Jan Mucha byl ilustrátor a majitel tiskárny ve Velkém Meziříčí, který tiskl například pro Jakuba Demla a Starou Říši. MLEJNEK, Josef. Trencle v povětří aneb Souhry nenáhod Rozhovor s básníkem Milošem Doležalem. In *Kontexty*. 2018, roč. X. čís. 2, s. 71.

Bibliografické údaje. DEML, Jakub. *Zapomenuté světlo*. Jan Mucha. Velké Meziříčí. 1936.

¹²⁰ Kamil Lhoták byl malíř, grafik a ilustrátor, který působil v rámci Skupiny 42.

KESTNER, Karel a Ivo MIČKA. *O báječných lidech slovem a obrazem*. Rakovník: Rabasova galerie, 2009, s. 38.

¹²¹ O tom, proč k tomuto kroku přistoupili, se v revue nepíše a později se k této změně nevyjadřují ani badatelé. Předpokládám, že důvodem k této změně bylo zkrátka to, že je praktičtější nebo finančně výhodnější, tisknout časopis tam, kde zároveň vychází.

¹²² Břetislav Štorm byl český architekt, překladatel, heraldik a mimo jiné také grafik, ilustrátor, jehož tvorbu silně ovlivňovala katolická víra. TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník XX. století*. Praha: Paseka, 1999, sv. 3, s. 317.

(vyjma druhého ročníku, pro který obálku navrhnul Albert Vyskočil – ovšem znak na této obálce je Štormova práce). První titulní strana je nejméně propracovaná. Zhruba třetinu stránky tvoří velký nápis „Řád“. Jedná se o verzálky, které jsou použity u veškerého textu na obálce kromě obsahu. Šířková proporce jednotlivých písmen je stejná. Typ písma je velmi mohutný. Výrazným rysem jsou ostré hrany. Toto písmo mohlo korespondovat s uměleckým směrem, který se ve třicátých letech projevoval ve filmu, v umění i literatuře, a to s expresionismem. Písmo v podstatě postrádá jakékoliv oblé rysy. Pro první ročník byla použita červená barva. Tuto barvu najdeme i na ostatních obálkách v době, které se věnuje má práce, kromě třetího ročníku. Pro ten byla použita barva modrá. Titulní strany korespondovaly s vážným laděním celého časopisu. Neobsahovaly žádné ikony či ilustrace, jež by měly upoutat čtenářovu pozornost.¹²³ Ukazuje to na fakt, že časopis byl postaven zejména na kvalitním textovém obsahu. Postupem času se titulní strany zdokonalovaly a písmo na nich se zmenšovalo. Z porovnání celkového vzhledu a kompozice titulních stran usuzuji, že pravděpodobným úmyslem bylo vytvořit pro odběratele čtenářsky přívětivější titulní stranu.

Jeden ročník revue *Řád* se skládal z 8–10 čísel časopisu. První čísla ročníků byla vždy kratší než následující, čítala cca 50–70 stran, ta následující obsahovala cca 150 stran. Jednotlivá čísla byla číslována průběžně. Vnitřní kompozice byla u všech ročníků stejná. Každé číslo začínalo titulní stranou, po které následovala tiráž se základními údaji. Poté zpravidla následovala informace, jež se týkala financování *Řádu*. Jak jsem uvedla v kapitole o vzniku revue *Řád*, vydávání časopisu záleželo velkou měrou na předplatitelích, proto hned na začátku byla častá prosba o uhrazení předplatného i případných nedoplatků. Často tato strana také obsahovala nějakou exkluzivní nabídku, která měla za cíl získat co největší počet odběratelů na co nejdélší dobu. Pro ilustraci mohu uvést příklad: „KDO ZÍSKÁ aspoň 5 nových odběratelů *Řádu*, dostane jako odměnu některou z knih *Řádu* vlastního výběru.“¹²⁴ Z tohoto úryvku se jako čtenáři dozvídáme, že předplatitel mohl získat knihu z edice *Řádu*, ale bonusem mohl být například i grafický list, jak dokládá následující citace: „Dostanete zdarma hodnotný grafický list, získáte-li nám aspoň jednoho předplatitele,

Putna Štorma označuje jako „dvorního grafika“ Durychovské a poté „řádovské“ družiny. Dále uvádí, že Štorm je během třicátých a čtyřicátých let jedním z nejžádanějších grafiků katolického milieu, kreslí obálky pro knihy Kuncířovy i pro knihy a časopisy jiných nakladatelství,

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 576.

¹²³ Například Durychův *Rozmach* měl na titulní straně sekeru zaseknutou ve špalku a na některých titulních stranách *Akordu* byly použity ilustrace.

¹²⁴ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(2). s. 73.

který nám pošle písemnou přihlášku.“¹²⁵ Zajímavou marketingovou strategií je také prosba o adresy lidí, které by *Řád* mohl zajímat. Z následujícího úryvku vyplývá, že těmto osobám „řádovci“ nejspíše poslali výtisk zdarma, aby je navnadili na předplacení časopisu: „Posílejte nám adresy známých, které by mohl *Řád* zajímat. Kdo můžete, předplat'te *Řád* těm, kteří si jej předplatiti nemohou, ale kteří by jej chtěli a měli číst!“¹²⁶

Tyto nabídky byly často sázeny kurzívou, anebo pro ně bylo použito větší písmo či přímo verzálky. Jednalo se o marketingovou strategii, která měla za cíl upoutat čtenáře a získat tak nové předplatitele. Zejména verzálky činily dojem naléhavosti. Další takové nabídky se objevovaly na konci periodika v inzerci. Tam měly například podobu slevy na právě vycházející knihu. Většinou se jednalo o knihu z edice *Řádu* nebo od autora, se kterým „řádovci“ názorově souzněli (např. *Krutá chemie* od Františka Lazeckého¹²⁷). Součástí nabídky mohla být také kniha z edice *Řádu* dle vlastního výběru. Dále se na této straně nacházela inzerce týkající se výhradně knih z edice *Řádu* nebo děl autorů, kteří do něj přispívali, případně titulů z jiných vydavatelství, ale vždy s křesťanskou tematikou. V této části se také objevovaly nabídky následujícího rázu, které poukazyvaly na finanční problémy, o kterých jsem psala v předchozí kapitole: „Loni jsme rozeslali všem odběratelům náš vánoční tisk (Fr. Lazeckého, *Pro mou zemi.*) Podobný tisk budeme rozesílati také letos a dostanou jej všichni odběratelé, kteří zaplatí předplatné nejpozději do 10. května 1936.“¹²⁸ Z této strany již čtenáři mohli rozeznat katolické zaměření, a to z titulů knižní inzerce a často i způsobu komunikace redakce se čtenáři, jak ukazuje následující úryvek: „Zaplat' Pán Bůh za všechnu přízeň a na shledanou v příštím ročníku.“¹²⁹

V prvním ročníku přední strana obsahovala upoutávku na další čísla časopisu. To ovšem neplatilo u všech čísel a ročníků. Někdy tam obsah dalšího čísla byl, jindy zase ne. Myslím, že tomu tak mohlo být proto, že tvůrci časopisu nevěděli, co v příštím čísle vyjde nebo zkrátka chtěli uspořít místo. Tyto dva zmíněné důvody by byly logickým důsledkem finančních potíží, které *Řád* od počátku provázely. Po této části následoval samotný obsah časopisu. Autoři ho nazývali souhrnně jako „*Články*“. Tato informace vyplývá z vydání časopisu, které měly na obálce uveden obsah. Uvnitř časopisu se tato část nevymezuje jako rubrika. O kompozici této části se však podrobněji zmiňuji níže v kapitole zaměřené na rubriky časopisu, proto nyní přecházím k závěrečné části, jež opět obsahovala inzerci.

¹²⁵ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(1).

¹²⁶ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(4–5), s. 189.

¹²⁷ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(3), s. [188 a].

¹²⁸ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(1).

¹²⁹ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1938, 4(8), s. 461.

Tato inzerce byla velmi podobná té ze začátku, byla však obsáhlejší. Nacházela se na obálce z vnitřní či vnější strany a někdy byly reklamou potišťeny obě. Na těchto stránkách se nacházel například výčet knih z edice *Řádu*, informace o vydání knihy některého z přispěvatelů a možnost nákupu tohoto titulu v předprodeji či nabídka knih z jiných nakladatelství. Zpravidla se opět jednalo o katolicky laděná díla a stejně smýšlející autory a nakladatele. Tato reklamní sdělení byla vsazena do úzkého rámečku, což jim dodávalo přehlednost. Poměrně často se v této části objevovaly knihy z edice *Atlantis*, kterou vydával brněnský nakladatel Jan Václav Pojer.¹³⁰ Na takové tituly mohli mít odběratelé *Řádu* někdy slevu dokonce až 25 %.¹³¹ V *Řádu* byla například inzerovaná kniha Léona Bloye *V temnotách*¹³², povídky Marcela Schwoba vydané pod názvem *Král se zlatou maskou*¹³³ či Durychova povídka *Děti*¹³⁴ a básnická sbírka Viktora Dyka *Stará galerie*¹³⁵. Tato edice není katolicky zaměřená a jedná se o díla na vysoké literární úrovni. Edice byla uznávána například i Šaldou a Čapkem, což by Pojera jako inzerenta mohlo spíše vylučovat. Spolupráci s tímto nakladatelstvím ovšem mohl prosadit Pojerův přítel a spolužák Bohuslav Reynek¹³⁶, jehož překlady katolických básníků můžeme na stránkách *Řádu* číst.

Na konci revue se také znovu objevují prosby, které mají za cíl získat více předplatitelů. Tyto věty mají často důraznější podobu než ty na začátku periodika. To můžeme pozorovat na vizuální (stále se stupňující velikost písma, ohraničení textu) i obsahové stránce. Jako příklad uvádím následující text: „V době všeobecného úpadku revuí, tj. soustavného studia, a v době rozplevelení žurnalistiky, tj. povrchnosti a zmatení, chceme obstát s Boží pomocí i v dalším IV. ročníku jako revue pro kulturu a život, tj. studium řádné obecné a pilné.“¹³⁷ V tomto úryvku můžeme pozorovat zmíněný narůstající důraz, katolické zaměření a odkaz na samotnou podstatu časopisu, který vznikl z nespokojenosti nad stávajícím stavem společnosti v Československu.

Časopis *Řád* si zachovával ustálenou vnitřní kompozici. Revue začínala zpravidla poezií, následoval beletristický útvar s křesťanskou tematikou či náboženskými motivy a poté článek s literární, náboženskou či filozofickou tematikou. Pro příklad uvedu texty prvního

¹³⁰ KUDRNÁČ, Jiří. Pojerova Atlantis. In *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: Řada historická*. C44. Brno, 1997, s. 103–115.

¹³¹ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(1), s. 48 b.

¹³² *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 2(4), s. 240 b.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(4), s. 268 a.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ KUDRNÁČ, Jiří. Pojerova Atlantis. In *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: Řada historická*. C44. Brno, 1997, s. 103–115.

¹³⁷ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(6), s. 400 b.

čísla prvního ročníku, jehož složení bylo následující: číslo začíná básní *Lásky kruté a mocné*¹³⁸ od Františka Lazeckého, po které následuje krátká povídka *Tři paní na vsi*¹³⁹ od Alaina Fourniera (přeložil Václav Renč), poté opět následuje báseň, což pro další vydání není typické. Jedná se o úryvek z Rilkeho *Sonetů Orfeovi*.¹⁴⁰ Tím končí oddíl, jehož hlavním cílem bylo plnit estetickou funkci. Následuje text Rudolfa Voříška *Na okraj skladebné filosofie*, kterým se zvolna přechází ke složitějším tématům.

Dále se v tomto oddílu objevovaly náročnější příspěvky o politice, hospodářství či společenských vědách. V prvním ročníku to byl pouze sociologický článek Geoga Bernanose *Dnešní společnost*¹⁴¹ a příspěvek s ekonomickou tematikou Stanislava Berounského *Zásadní otázky plánovitého hospodářství*¹⁴². Tyto první oddíly nejsou nijak označené, nemají žádné nadpisy a volně na sebe navazují. V prvních dvou ročnících jsou tyto texty v obsahu shrnuty do jedné velké rubriky „Články“, ale od třetího ročníku toto označení mizí. Tyto texty považují za hlavní část periodika.

Po této části následuje sekce, pro kterou je použito menší písmo. Vzhledem k tomu, že je typografickou zvyklostí menším písmem sázet například dodatky, poznámky pod čarou či přílohy¹⁴³, usuzují, že takovou funkci měla i tato část revue. Tato sazba měla oddělovat vážnou a kritickou práci od čistě publicistické činnosti. Výrazným rysem je dělení do jednotlivých rubrik, kterými jsou *Varia*, *Poznámky*, *Listy z Československa*, *Knihy* a rubrika *Kritiky*. Tento oddíl byl žánrově pestrý a jeho obsahem byla publicistika, která měla často bojovný, útočný či satirický ráz. Jednotlivým textům a rubrikám se detailně věnují níže v samostatných kapitolách. Nebylo pravidlem, že se v jednom čísle objevily všechny zmíněné sekce, ani neměly ustálené pořadí či kompozici, ale nejčastěji se v rámci revue objevovala rubrika *Poznámky*. Rubrika *Kritiky* se dokonce objevovala pouze v prvním ročníku *Řádu*. *Listy z Československa* zase můžeme najít jen do roku 1937, poté je vystřídal rubrika *Knihy*. Texty v této části se projevovaly odlehčenějšími tématy a zejména stylem psaní o nich. Satira v rubrikách měla poukazovat na problémy, které v Československu katoličtí reakcionáři spatřovali. Ve třetím ročníku byl častým terčem kritiky v této publicistické části například

¹³⁸ LAZECKÝ, František. Lásky kruté a mocné. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(1), s. 1–3.

¹³⁹ FOURNIER, Alain. Tři paní na vsi. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(1), s. 4–7.

¹⁴⁰ RILKE, Rainer Maria. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(1), s. 7–9.

¹⁴¹ BERNANOS, Georges. Dnešní společnost. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(1), s. 10–28.

¹⁴² BEROUNSKÝ, Stanislav. Zásadní otázky plánovitého hospodářství. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(1), s. 28–39.

¹⁴³ DANČO, Václav a Via Vestra (nakladatelství). *Kapesní průvodce (počítačovou) typografií*. Praha: Labyrint, 1995. s. 61.

Karel Čapek. Příkladem takového příspěvku je text s názvem *Karel Čapek neudává*¹⁴⁴, ve kterém Lazecký velmi ostře útočí na Karla Čapka, kterého dokonce přirovnává k Hitlerovi.

3.1 Shrnutí

Grafická podoba časopisu neměla standardizovanou podobu. Měnily se barvy i typy písma. Naopak vnitřní kompozice u všech ročníků byla podobná. Postupovalo se od lehčích témat k těm vážnějším. Rubriky v části, kterou označují jako hlavní, nejsou pojmenované, ale v jednotlivých číslech periodika lze vyčíst jistou pravidelnost. Druhá část má odlehčený až kriticko-satirický charakter a její součástí je názorovost. Věnuje se aktuálnímu dění ve světě i v Československu. Rubrikami, které se v této části opakují jsou: *Poznámky*, *Varia* a v některých ročnících *Listy z Československa*, *Knihy* a *Kritiky*.

Tento základní popis předznamenává vážnou a kritickou práci, jež „řádovci“ proklamovali. Ať už se jedná o ustálenou podobu obsahu či podobu obálek. Ovšem neplatí to pro celé periodikum, nýbrž pouze pro první oddíl. Druhý oddíl byl místem, ve kterém „řádovci“ od slavnostní a vážné atmosféry ustupovali a otiskovali publicistiku, jejímž cílem bylo útočit proti názorovým oponentům nebo satirou poukázat na dobové problémy. Důležité je také katolické zaměření, které je pro *Řád* určující. To čtenář může rozeznat z proklamací na obálce, inzerce, umělecké literatury a případně z teologického příspěvku. Při úvahách o revue nesmíme zapomínat na finanční potíže časopisu, které do jisté míry ovlivňovaly i obsah.

¹⁴⁴ LAZECKÝ, František. Karel Čapek neudává. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(8), s. 534–537.

4. Literární publicistika v hlavní části revue *Řád*

V této kapitole se zabývám publicistikou, která se v revue objevovala. Nejdříve se věnuji obecnějšímu pojetí časopisu a následně postupuji dle jednotlivých žánrů.

Texty považuji za publicistické články, které je nutné vymezit konkrétněji. V revue se nacházely publicistické žánry, které stály na pomezí odborného a publicistického stylu. Jedná se o eseje, pojednání, odborné články, úvahy a referáty. Z typicky publicistických útvarů to jsou zejména komentáře. V této hlavní části se neobjevují některé žánry, které najdeme v druhém oddílu, který vyniká žánrovou rozmanitostí. Jedná se například o poznámky, kritiky, recenze, polemiky či glosy. Barbora Osvaldová v knize *Česká publicistika mezi světovými válkami* vymezuje také další výrazné žánry, kterými byly úvodník, rozhovor, soudnička či reportáž. Ty se však v hlavní části revue prakticky neobjevují, proto se jejich definice nachází až v následující kapitole. V kontextu takto vymezených žánrů se zabývám zejména literárními příspěvky a literární publicistikou.

4.1 Charakteristika revue

Již podtitul časopisu: „*revue pro kulturu a život*“, čtenáře informuje o tom, co od časopisu mohou očekávat. Nora Dolanská v *Encyklopedii praktické žurnalistiky* pojem „revue“ definuje jako „časopis složený z mnoha materiálů různého charakteru, převážně literárně, umělecky, případně vědecky orientovaný, většinou s minimální periodicitou (často jako čtvrtletník či pololetník), do něhož přispívají výrazné tvůrčí osobnosti.“¹⁴⁵

Myslím, že tato definice je výstižná i pro *Řád*, a to i přesto, že časopis vycházel v kratších intervalech, než je uvedeno v úryvku. To, že se revue skládá z mnoha materiálů jsem naznačila v předchozí kapitole. Jelikož časopis začíná poezií, po které následuje umělecká próza, nemůžeme označit revue *Řád* jako výsledek čistě publicistických snah. (Konkrétní čísla jsou uvedena v tabulce 1, která se nachází v příloze.) Tyto dvě literární části mají v časopisu svůj význam. Ve většině případů se jedná o texty s náboženskou tematikou nebo alespoň s duchovními motivy. Takových příspěvků v *Řádu* mezi lety 1932–1938 vyšlo přes šedesát s tím, že jedno číslo časopisu obsahovalo dva až tři básnické texty. Ve 2. čísle 4. ročníku se jedná přímo o žalmy z bible v překladu Josefa Hegera. Redakce *Řádu* často volila překlad básně zahraničního autora nebo původní texty zakladatelů časopisu. V některých číslech tak můžeme najít poezii Lazeckého, Kostohryza a v menší míře

¹⁴⁵ DOLANSKÁ, Nora. Revue. In *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. Praha: Libri, 1999, s. 158.

také Renče. Ze známějších autorů se v *Řádu* objevily texty například od Zahradníčka či Hrubína, ale redakce obvykle vybírala méně známou tvorbu těchto autorů. Tento začátek je odlehčený a má zejména estetickou funkci. Čtenářům zároveň naznačuje spjatost časopisu s katolickou vírou. Mezistupněm mezi vážnými tématy a poezií je beletristický útvar, zpravidla se jedná o povídku či úryvek z beletrie se spoustou metafor směřujících k duchovní alegorii s náboženským tématem nebo jednotlivými náboženskými motivy či paralelou a často z tohoto textu plyne poučení. Tento příspěvek stále působí na čtenářovo estetické cítění, ale zároveň ho má vést k hlubšímu zamyšlení nad textem. Co se prozaických textů týká, redaktori mnohem častěji volili překlady textů zahraničních autorů (např. Rainer Maria Rilke, Charles Péguy a Paul Claudel). Jejich texty překládali nejčastěji Vodička, Reynek nebo Renč. Z českých autorů si pak můžeme přečíst díla od Jana Čepa (*Zatopená ves*¹⁴⁶, *Poslední Velikonoce*¹⁴⁷) či od Jaroslava Durycha (např. *Alkazar*¹⁴⁸, *Děťátko*¹⁴⁹). Autoři *Řádu* se i v případě prózy snažili vybírat méně známé texty. U zmíněného textu Jana Čepa *Zatopená ves* se dokonce jednalo o úryvek z připravované knihy *Modrá a zlatá*. V *Řádu* se mohl objevit také úryvek z dramatu. Jednalo se však o ojedinělé případy.

Po próze a poezii již následoval publicisticko-odborný oddíl. Nejvíce příspěvků v hlavní části, týkajících se literatury, bylo publikováno během prvního ročníku. V průběhu let redaktori dávali přednost příspěvkům z oblasti sociální filozofie či ekonomiky. Ve třetím a čtvrtém ročníku se v revue v této hlavní části objevilo i několik subjektivněji laděných komentářů. Byly jimi *Vděčnost Rilkeovi*¹⁵⁰ od Daniela Ropse¹⁵¹, Vodičkova pocta Durychovi *In die belli*¹⁵² a *Obrana Leona Bloye*¹⁵³ Stanislava Fumeta¹⁵⁴. Dále v revue můžeme najít články, zabývající se konkrétními literárně-historickými tématy. Z těchto textů bych ráda upozornila na ty, které se týkaly baroka, o jehož vzkříšení se „řádovci“ částečně pokoušeli. Například výzkumy Josefa Vašici publikované v článku *Tři kapitoly o českém literárním baroku*¹⁵⁵ či esej Zdeňka Šmída *Dva pohledy na baroko*¹⁵⁶. Josef Vašica ve třetím ročníku dále publikoval své výzkumy ohledně dějin staršího českého

¹⁴⁶ ČEP, Jan. *Zatopená ves*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1.12.1937, 4(5), s. 264–278.

¹⁴⁷ ČEP, Jan. *Poslední Velikonoce*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 2(1–2), s. 4–7.

¹⁴⁸ DURYCH, Jaroslav. *Alkazar*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(5), s. 307–317.

¹⁴⁹ DURYCH, Jaroslav. *Děťátko*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(3), s. 135–140.

¹⁵⁰ ROPS, Daniel. *Vděčnost Rilkeovi*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 1937, 4(2), s. 102.

¹⁵¹ Daniel Rops byl spisovatel a katolický ideolog.

KOSSAK, Jerzy a Richard VYHLÍDAL. *Existencialismus ve filosofii a literatuře*. Praha: Svoboda, 1978, s. 168.

¹⁵² VODIČKA, Timotheus. *In die belli*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(7), s. 430.

¹⁵³ FUMET, Stanislas. *Obrana Leona Bloye*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(5), s. 282.

¹⁵⁴ Stanislas Fumet byl katolický novinář a autor knižních portrétů Léona Bloye a Charlese Baudelaira.

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 510.

¹⁵⁵ VAŠICA, Josef. *Tři kapitoly o českém literárním baroku*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 1933, 1(4–5), s. 208.

¹⁵⁶ ŠMÍD, Zdeněk. *Dva pohledy na Baroko*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(7), s. 418.

písemnictví. Podrobnější analýza žánrů a jednotlivých textů se nachází níže. Autoři se v této části nejvíce zabývali konkrétní literární osobností, výrazným rysem její tvorby, případně interpretací konkrétního díla. Častým tématem těchto článků byl například Chesterton, ale publikovány byly i překlady jeho esejí například *Morálka Stevensonova díla*¹⁵⁷. Z toho čtenář mohl usoudit, že redakce *Řádu* s Chestertonem názorově souzněla. To ovšem platí i pro další zahraniční autory, kterými byli Paul Claudel, například mohu uvést překlad jeho článku o Dantovi Alighierim (*Dante*)¹⁵⁸, Bernhard Rang¹⁵⁹ s textem *Franz Kafka*¹⁶⁰ či Luciano Berra¹⁶¹ a *Tragedie Luigi Pirrandela*¹⁶². Z českých autorů se Albert Vyskočil věnoval dílu K. H. Máchy v textu *Máchovo „nerozumím“*¹⁶³, dílem téže osobnosti se zabýval také třeba Vodička v článku *Máchovo tajemství*¹⁶⁴. V příspěvku *K Reynekově Setbě samot*¹⁶⁵ zase analyzuje tuto básnickou sbírku Bohuslava Reyneka Lazecký. Literární publicistika v hlavní části nebyla vyloženě nábožensky laděná, ale autoři byli zpravidla katolicky smýšlející lidé, kteří se věnovali stejně smýšlejícím osobnostem či jejich dílům.

Druhá část se vyznačovala svou názorovostí. Tato publicistika byla zejména v *Poznámkách* a ve *Variích* často velmi útočná, hyperkritická a negativně emocionálně zabarvená. Pokud se „řádovci“ dostali do střetu s jiným autorem či periodikem, jejich reakce byly velmi ostré, jízlivé až hrubé. Názory na aktuálně vydávaná díla tedy „řádovští“ autoři reflektovali zejména prostřednictvím kritik a recenzí. Tyto texty měli být objektivním hodnocením.

4.2 Jazykový styl

Než se budu věnovat samotným žánrům, považuji za nutné zastavit se u jazykové stránky revue. Dobové žurnalistické trendy stále více směřovaly ke zjednodušení výstavby

¹⁵⁷ CHESTERTON, Gilbert, Keith. *Morálka Stevensonova díla*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf. 1(9–10), s. 512–523.

¹⁵⁸ CLAUDEL, Paul. *Dante*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(6), s. 305–313.

¹⁵⁹ Bernhard Rang byl německý literární kritik.

ŠÁMAL, Petr, Tomáš PAVLÍČEK, Vladimír BARBORÍK a Pavel JANÁČEK. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia, 2018, s. 192.

¹⁶⁰ RANG, Bernhard. *Franz Kafka*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 2(1–2), s. 19–29.

¹⁶¹ Luciano Berra byl italský, katolický autor a překladatel.

NEWMAN, John Henry. *Žeň. Z duchovního života*. In *Na hlubinu: časopis pro pěstování a prohloubení duchovního života*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1931(1–10), s. 544.

¹⁶² BERRA, Luciano. *Tragedie Luigi Pirrandela*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 2(5), s. 269–272.

¹⁶³ VYSKOČIL, Albert. *Máchovo „nerozumím“*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek. 1932, 1(7), s. 388–392.

¹⁶⁴ VODIČKA, Timotheus. *Máchovo tajemství*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek. 1936, 3(8), s. 490–499.

¹⁶⁵ LAZECKÝ, František. *K Reynekově setbě samot*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek. 1936, 3(5), s. 285.

textu. V čele s Karlem Čapkem se novináři čím dál více odvažovali používat v textech jazyk blízký mluvenému.¹⁶⁶ Pokud se ovšem čtenář začte do stran revue *Řád*, tak zjistí, že v tomto časopisu se takové tendence příliš neodrážely.

Jazyk nacházející se v revue je spisovný, často působí archaicky a knižně. Vzhledem k tomu, že v novinách i časopisech se jazyk zjednodušoval, tento „řádovský“ způsob psaní mohl takto působit na čtenáře i ve třicátých letech. V publicistických příspěvcích se to projevuje inverzí (*empirická osobnost spisovatelova, zásluhu o jejich zjištění získal si svými studii...*), využíváním knižních a archaických slov (např. příslovce *toliko*, zájmeno *všecko*, sloveso *jest...*), používáním přechodníků (*nehledíc, přicházejíce...*) nebo přidáváním přípony -ti za infinitivy (*všimnouti, odepřítí, předpokládati...*) a připojováním spojky -li ke slovesům (*budeme-li, neznal-li...*). Věty v textech mají často složitou větnou stavbu a nachází se v nich velké množství cizích slov, odborných termínů či latinských výrazů. Jazyk nebyl nijak přizpůsoben méně vzdělaným vrstvám obyvatelstva, jelikož redaktoři revue cílili primárně na vzdělané čtenáře se zájmem o literaturu, umění, historii a kulturu. Míra této složitosti, archaičnosti, knižnosti a filozofičnosti textů se u jednotlivých autorů lišila.

Jak jsem již zmiňovala, jedním z cílů „řádovců“ bylo i vzkříšení odkazu baroka, a právě jazyk byl jedním z prostředků, kterým toho mohli do jisté míry dosáhnout. O znovuoživení baroka v českém prostředí se zasadili Vilém Bitnar, Josef Pekař, již zmiňovaný Jaroslav Durych, na nějž „řádovci“ navazovali, a Josef Vašica, jenž svou studii o literárním baroku publikoval přímo v *Řádu*.¹⁶⁷ Jedná se o studii *K dějinám staršího českého písemnictví*, ve které se Vašica zabývá různými aspekty českého písemnictví v tomto období. Barokní jazyk měl být klasicky uměřený a kultivovaný antickými vzory, ale zároveň rozmanitý a různorodý.¹⁶⁸ Literatura tohoto období se navracela k antické mytologii, najdeme v ní idylické prvky a často používanou alegorii.¹⁶⁹ Dále ji typizují zdůrazněná literární forma, složitá souvětí a bohatá obraznost. Texty se také záměrně odlišovaly od běžně mluveného jazyka.¹⁷⁰

Barokní tendence v literatuře jsou patrné například v atmosféře děl Jaroslava Durycha. Josef Hrabák dodává, že se jedná o jistou formu patosu a dramatu: „Barokní mentalitě zvláště vyhovovalo drama, v němž bylo možno dobře vyjádřit vyhocený konflikt a mocně působit

¹⁶⁶ KLÍMA, Ivan. *Velký věk chce mít též velké mordy: život a dílo Karla Čapka*. s.10.

¹⁶⁷ VLNAS, Vít. *Sláva barokní Čechie: stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*. V Praze: Národní galerie, 2001, s. 42.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 254.

¹⁶⁹ HRABÁK, Josef. *Starší česká literatura: úvod do studia*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 198.

¹⁷⁰ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 139.

na city vnímatelů rozvinutím prvku vizuálního i akustického.“¹⁷¹ V publicistických textech můžeme z výše vyjmenovaných barokních tendencí pozorovat například složitou větnou stavbu s výrazným množstvím odborných výrazů, často bohatou obraznost a také jistou dramatickostí až patetickostí. Tento jazyk odpovídá celkovému ladění revue. Podporuje slavnostní, vážnou a odbornou atmosféru časopisu a z velké části ji i vytváří. Jednou ze základních pohnutek k založení časopisu *Řád*, byla potřeba reagovat na úpadek médií. Jazykový styl mohl být jedním z prostředků, kterým autoři čtenářům dávali jednoznačně najevo, že se nepodílí na úpadku jazyka, a naopak se vrací k jeho původní podobě. To mělo ve čtenáři vyvolat dojem, že číst *Řád* znamená číst kvalitní publicistiku.

4.3 Publicistický článek

Po próze a poezii začíná publicistická část se značnou převahou publicistických článků. V širším pojetí se jedná o jakýkoliv článek v novinách kromě zprávy. Užší pojetí definuje publicistický článek jako samostatný žánr, jehož obsah tvoří základní myšlenka, argumentace a vyvozené závěry. Tento žánr by měl obsahovat jasné, věcné, srozumitelné a logické vysvětlení události, myšlenky, faktů či jevů.¹⁷² Osvaldová v *Encyklopedii praktické žurnalistiky* dále píše, že takový článek má uvádět souvislosti, příčiny, následky, přinášet zobecnění a třídit fakta, jež jsou v textu doplňována argumenty.¹⁷³ Důležitý je subjektivní přístup autora, který by se měl odrážet v obsahu i v oblasti jazyka, stylu a kompozice.¹⁷⁴ Publicistické články můžeme blíže specifikovat pomocí dalších publicistických žánrů, kterými jsou například úvodník, fejeton či polemika. Pro tvorbu těchto textů se vyvinul vyjadřovací styl, který se nazývá stylem žurnalistickým, který dále členíme do třech dílčích kategorií. Jedná se o zpravodajský styl, publicistický styl analytický a publicistický styl beletristický.¹⁷⁵ Z hlediska stylistiky by takové články měly mít přesvědčovací (persvazivní), hodnotící či získávací funkci. Z tohoto důvodu se pokouším v této práci nejen vyčlenit jednotlivé podoby publicistického článku, ale přiřadit je i k dílčím stylům a definovat jejich funkce. Důležité je zmínit, že vymezení jednotlivých žánrů může být problematické, protože žánrová měřítká nejsou vždy stejná. Jednotlivé žánry se, stejně jako

¹⁷¹ HRABÁK, Josef. *Starší česká literatura: úvod do studia*. Praha: SPN, 1986, s. 182.

¹⁷² OSVALDOVÁ, Barbora. Publicistický článek. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 41.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ MINÁŘOVÁ, Eva. *Žurnalistický styl*. In KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (eds.), *CzechEncy Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2023-24-05]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ŽURNALISTICKÝ_STYL.

styly, mohou překrývat a vzájemně do sebe pronikat.¹⁷⁶ Publicistické žánry se navíc dynamicky rozvíjí, proto se podoba některých odlišuje dle období, ve kterém vznikly.

V letech 1932–1938 se v *Řádu* objevily příspěvky od více než stovky autorů, z nichž jich přes šedesát psalo publicistické články. V následujících kapitolách se proto snažím vybrat nejvýraznější osobnosti, blíže vymezit žánry a vybrat vhodné texty pro daný žánr.

4.4 Esej

V odborné literatuře, která se zabývá výzkumem časopisu *Řád*, se příspěvky v časopisu, v části, kterou v této práci označuji za hlavní, nazývají souhrnně jako statě.¹⁷⁷ Důležité je podotknout, že badatelé se nezaměřovali na žánrové vymezení, ale jejich výzkumy byly více obecné. Domnívám se, že pro výzkum publicistiky je nutné konkrétnější žánrové vymezení. Jedním z útvarů, který můžeme v této hlavní části číst, je esej. Zde nastává problém se zařazením těchto příspěvků do publicistiky, protože esej není typickým útvarem žurnalistického stylu.

V *Encyklopedii praktické žurnalistiky* se uvádí, že esej pochází z francouzského slova *essai* (pokus či zkouška) a z latinského *exagium* (vážení nebo uvažování). V obecném pojetí je esej statí, případně pojednáním, ale odborná literatura definuje i užší smysl pojmu, kterým se rozumí žánr na rozhraní publicistiky a beletrie, jenž využívá výrazné množství výrazových prostředků.¹⁷⁸ To znamená, že kompozice a jazykový styl esejí bývají velmi pestré. Krčmářová a Jelínek v *Novém encyklopedickém slovníku češtiny* vymezují esejistický styl jako sekundární styl odborného funkčního stylu. Primárně ho označují jako sféru, kde se střetává vyjadřování odborného a esteticky sdělného (uměleckého) stylu.¹⁷⁹ Takové eseje se v revue objevovaly také, ale zařazují je do kapitoly o odborné publicistice v *Řádu*. Domnívám se, že v kontextu kulturních příspěvků v revue, je vhodná spíše definice eseje z pohledu publicistiky z *Encyklopedie praktické žurnalistiky*, která je více konkrétní a zní takto: „Autor eseje přistupuje k dané problematice z různých úhlů pohledu a hledá

¹⁷⁶ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 160.

¹⁷⁷ *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, s. 1378–1379.

¹⁷⁸ DOLANSKÁ, Nora. Esej. In *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. Praha: Libri, 1999, s. 55.

¹⁷⁹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Žurnalistický styl*. In KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (eds.), *CzechEncy Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2023-24-05]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ŽURNALISTICKÝ_STYL

optimální¹⁸⁰ řešení; esej má blízko k úvaze, ale na rozdíl od ní zobecňuje a syntetizuje poznatky a zachovává osobitost projevu.“¹⁸¹

Esejistická tvorba mezi válkami do značné míry navazuje na svůj předchozí vývoj. V první polovině 20. století byli výraznými autory esejí Otokar Březina a F. X. Šalda. Eseje těchto uznávaných literátů měly především uměnovědnou tematiku.¹⁸² Budu-li v kontextu revue *Řád* uvažovat o eseji v užším smyslu, který definuje *Encyklopedie praktické žurnalistiky*, a zároveň přihlédnou k tomu, že esej v období první republiky již měla určitou tradici mezi literáty, mohu tento útvar považovat za součást publicistiky. Domnívám se, že esej v tomto kontextu můžeme přiřadit k analytickému publicistickému stylu, protože autor prostřednictvím eseje informace zprostředkovává čtenáři, ale také je komentuje a analyzuje.

Eseje v revue jsou čtenářsky náročnější než texty v literární části, a to po stránce formální i obsahové (obvykle zabírají kolem deseti stran). Tyto texty již nemají splňovat pouze estetickou funkci, ale také odborně sdělnou. Již několikrát jsem se zmiňovala o postupně narůstající obtížnosti či vážnosti témat – i esejistické texty této tendenci odpovídají. Eseje, které následují po literární části, se v revue týkaly kultury, literatury, historie, případně náboženství. Můžeme v nich rozpoznat prvky odborného, uměleckého a žurnalistického stylu. Pokud se vrátím k původní myšlence *Řádu*, považuji esej za velmi vhodný žánr pro tento časopis. Spojuje totiž vysoké literární kvality s vědeckou prací i s publicistickou činností.

Z autorů katolické publicistiky měly největší vliv eseje Jaroslava Durycha, které, společně s jeho další tvorbou, ovlivňovaly meziválečnou literární kulturu v Československu.¹⁸³ Ačkoli můžeme v *Řádu* sledovat Durychovu stopu, jeho esejistickou práci v časopisu nenajdeme. Jedná se spíše o prózu, případně komentáře k situaci ve Španělsku, nikoli však literárně-publicistické texty. Své eseje Durych zveřejňoval spíše formou knižních publikací, ve třicátých letech šlo o knihu *Eseje z roku 1931 a Váhy života a umění*, která vyšla dva roky poté.¹⁸⁴ Přestože se Durychovy eseje v *Řádu* neobjevily,

¹⁸⁰ V původním textu se nachází chyba. Slovo „neoptimálnější“ jsem zde nahradila správnou variantou.

¹⁸¹ DOLANSKÁ, Nora. Esej. In *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. Praha: Libri, 1999, s. 55.

¹⁸² MINÁŘOVÁ, Eva. *Žurnalistický styl*. In KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (eds.), *CzechEncy Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2023-24-05]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ŽURNALISTICKÝ_STYL

¹⁸³ MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*. Praha: Portál, 2004, s. 75.

¹⁸⁴ MLISOVÁ, Nella, Jan DVOŘÁK, Vysoká škola pedagogická v Hradci Králové a Obec spisovatelů. *Bloudění časem a prostorem – Jaroslav Durych známý i neznámý: (sborník příspěvků z II. literární laboratoře, konané v Hradci Králové 25.–26. ledna 1996)*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997, c1996, s. 49.

domnívám se, že je důležité jeho esejistickou tvorbu alespoň okrajově zmínit, protože na ni „řádovci“ navazovali.

V rozmezí let 1932–1938 na stránkách revue najdeme nejvíce publicistických článků od Timothea Vodičky, Josefa Vašici, Jindřicha Středy a Rudolfa Voříška. Kromě Vašici každý ze zmíněných v *Řádu* publikoval i eseje. Konkrétně literární tematikou se v revue zabýval nejvíce Vodička, což můžeme pozorovat například v jeho textech *Chesterton básník*¹⁸⁵, *Máchovo tajemství*¹⁸⁶ či *Pokus o filosofii kritiky*¹⁸⁷. Ze zmíněných textů lze jako esejistickou činnost označit článek *Chesterton básník*, protože příspěvek se věnuje tomu, zda Chestertonova básnická tvorba může obstát i ve třicátých letech, a také *Pokus o filosofii kritiky*, kde se tímto problémem autor zabývá v souvislosti s aktuálním stavem kritiky. Článek *Máchovo tajemství* kontext s aktuálním děním postrádá.

Co se týče obsahu, autoři se v textech obvykle věnují celkové podobě tvorby výrazných, obvykle katolických literátů, případně výrazným aspektům jejich díla. Tyto eseje mají složitou větnou výstavbu, najdeme v nich poměrně velké množství odborných výrazů a tíhnou spíše k filozofickým úvahám než k výkladu vědeckých výzkumů. Pro příklad uvádím úryvek z Vodičkova textu *Chesterton básník*: „Každé umění je v podstatě transcendencí už proto, že je kontemplací. Poznávání skutečnosti znamená už samo sebou příklon k ní a zájem člověka v ní; avšak prožívání krásu věcí znamená oprostí se od všech praktických vztahů k nim a postavit se nad ně, abychom prožívali plnost jejich tvaru; znamená to pro samotného umělce také postavit se i sám nad sebe, nad svůj lidský vztah k věcem, který zde náleží k objektivní plnosti věcí a je podmínkou zjevení jejich krásy...“¹⁸⁸ Autor se v úryvku snaží o obecný výklad umění, který zároveň prokládá metaforami, jimiž textu dodává patetickou atmosféru. Také si můžeme povšimnout užití dlouhých souvětí a cizích slov. Tyto faktory opět potvrzují, že autor předpokládal čtenáře, který již má jistý stupeň vzdělání. Celý text má výraznou esteticky sdělnou funkci, která vyplývá z využití pestrého jazyka a složité větné výstavby obecně.

¹⁸⁵ VODIČKA, Timotheus. Chesterton básník. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 2(6–7), 322–334.

¹⁸⁶ VODIČKA, Timotheus. Máchovo tajemství. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 3(8), 490–499.

¹⁸⁷ VODIČKA, Timotheus. Pokus o filosofii kritiky. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(1), 26–30.

¹⁸⁸ VODIČKA, Timotheus. Chesterton básník. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 2(6–7), 322–334.

Za dobrý příklad literární publicistiky v *Řádu*, považuji esej univerzitního profesora Miloše Weingarta *Soud jazykozpytcův o t. zv. globální metodě českého čtení a psaní*¹⁸⁹. Jedná se o text, ve kterém autor čtenáři zprostředkovává svůj názor na globální metodu českého čtení a psaní¹⁹⁰. Zároveň je tento text reakcí na brožuru Josefa Korejse¹⁹¹ čili reaguje na aktuální téma. Dále danou problematiku komentuje, analyzuje a popisuje. Lze to pozorovat v následujícím úryvku: „Je přímo žertovné, pokládá-li se za velkou vymoženost počínat čtení celými, byť i kratičkými, větami, rozkládat tyto věty ve slova, a z jednotlivých slov, natištěných na lístcích, tyto věty zase skládat. To přece není nic jiného než ta odsuzovaná stará syntetická metoda, jenže tam se skládala slova ze slabik (anebo z písmenek), a nyní se skládají věty ze slov. Rozdíl tedy je pouze stupňovitý, nikoli podstatný.“¹⁹² Také můžeme sledovat, že jazykový styl autorů, kteří nejsou členy redakce *Řádu*, není postavený na příliš složitých větných strukturách a na nadužívání cizích slov. Tento rozdíl působí poměrně paradoxně, pokud si uvědomíme, že Weingart byl profesorem o dvě dekády starším než „řádovci“, z nichž někteří teprve studovali.

Literárně-publicistické eseje se dále v *Řádu* čteně objevovaly formou překladů zahraničních autorů. Typickým příkladem literární publicistiky v rámci esejí je například Chestertonův text *Konce modernismu*¹⁹³. Jedná se o text, ve kterém Chesterton předestírá své myšlenky k aktuálnímu stavu literatury. Pokud se podíváme na překlad článku, zjistíme, že za ním stojí opět Timotheus Vodička. To koresponduje s faktem, že každý člen „řádovského kruhu“ měl v redakci své téma a Vodička představoval odborníka v oblasti literatury, byť promoval až v roce 1937. Mimo světovou literaturu Vodička studoval také filozofii, proto jeho texty mohou tihnout k hlubokým filozofickým úvahám. Více se o překladové literatuře zmiňují v samostatné kapitole.

¹⁸⁹ WEINGART, Miloš. Soud jazykozpytcův o t. zv. globální metodě českého čtení a psaní. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 1(9–10), s. 547–556.

¹⁹⁰ Globální metoda čtení je založena na skládání zrakových obrazů celých slov bez ohledu na jednotlivá písmena. Opakem je metoda syntetická, kdy čtení vzniká skládáním jednotlivých prvků. Ohledně správnosti těchto metod se ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století vedly spory.

ČERNOCKÝ, Karel. *Psychologický slovník*. Hranice: J. Těšík, 1947–1948, s. 108 a HENDRICH, Josef. *Úvod do obecné pedagogiky*. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví v Praze, 1946, s. 48.

¹⁹¹ Josef Korejs (1897–1965) byl učitel pokusné reformní školy a propagátor globální metody.

KOSINOVÁ, Kristýna. Josef Korejs. *Bibliografie dějin českých zemí* [online]. Praha: Historický ústav AV ČR [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/1ee6cdd6-7393-40ee-96fc-cae4e4c09fe8>

¹⁹² WEINGART, Miloš. Soud jazykozpytcův o t. zv. globální metodě českého čtení a psaní. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 1(9–10), s. 550.

¹⁹³ CHESTERTON, Gilberth Keith, *Konce modernismu*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(4–5), s. 228–233.

Dále se v *Řádu* objevují eseje, které se zabývají kulturou více obecně. Takové eseje psal nejvíce Rudolf Voříšek. To lze sledovat například v článku *Liturgie, práce a kultura*¹⁹⁴. Voříškovy eseje v *Řádu* se vyznačují filozofickým laděním a obecně jeho texty mají blíže k úvahám. Vodičkovy a Voříškovy eseje jsou si podobné, ale liší se právě tématy. Voříškovo téma v *Řádu* je filozofie, která často vstupuje do kontextu s křesťanstvím. Podle Putny byl nejzajímavějším a nejtajemnějším řádovským esejistou Karel VI. Schwarzenberg, který platil několik let tiskařské náklady *Řádu* a do revue přispíval pod pseudonymem Jindřich Středa. Publikoval články o svobodě, které byly založené na srovnávání moderní a předmoderní společnosti.¹⁹⁵ Schwarzenberg obvykle vyvozoval důsledky pro dobovou situaci z historických poznatků, což odpovídá i jeho studiu historie na filozofické fakultě¹⁹⁶. Byly to například texty *Svoboda a totalita*¹⁹⁷ a *Konce křesťanské společnosti*¹⁹⁸. Jeho eseje se opravdu od ostatních stylově mírně odlišovaly. Domnívám se, že styl jeho esejí byl oproti Vodičkovým či Voříškovým trochu bližší mluvené řeči, a ne tolik učený a vznešený. Celkový styl psaní spíše odpovídal trendu zjednodušování publicistických textů než následování odkazu baroka. To lze ovšem vysvětlit tím, že literární oblast nebyla objektem jeho zájmu. Pro příklad uvádím úvod jeho textu *Středověká svoboda*: „Budeme-li dnešnému člověku vypočítávat všechny nepříjemnosti a nevýhody dnešního života: nedůstojné způsoby, hlučnou dopravu, zapáchající města, úpadek jazyka atd. atd., tu nás zpravidla upozorní na jedinou velkou výhodu, kterou po jeho rozumu máme proti středověku: svobodu. Sluší se tedy vyšetřiti, zdali se středověku vskutku nedostávalo svobody. První, co zjistíme, je, že středověku opravdu chyběl onen theoretický kult svobody, kterým se vyznačovala francouzská revoluce a doba po ní.“¹⁹⁹ V tomto úryvku můžeme zaznamenat vyšší míru věcnosti. Autor nepoužívá metafory, nesměruje tolik k hlubokým filozofickým úvahám a rovnou se věnuje podstatě textu.

¹⁹⁴ VOŘÍŠEK, Rudolf. Liturgie, práce a kultura. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 2(6–7), 346.

¹⁹⁵ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 593.

¹⁹⁷ STŘEDA, Jindřich. Svoboda a totalita. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1938, 4(6), s. 355–366.

¹⁹⁸ STŘEDA, Jindřich. Konce křesťanské společnosti. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(4), s. 234–242.

¹⁹⁹ STŘEDA, Jindřich. Středověká svoboda. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 2(5), 288–289.

4.5 Komentář

Komentář byl výrazným útvarem publicistiky mezi válkami. V této kapitole jej vymezují, a poté se na něj zaměřují v kontextu revue *Řád*.

Komentář, z latinského *commentarius*, znamená zápis, záznam, deník, souvislé poznámky či vysvětlivky. Řadíme ho k analytickému publicistickému stylu²⁰⁰ a jako žánr vznikl ze zprávy, kterou má komentovat.²⁰¹ Stojí na základní tezi, myšlence nebo názoru. Autor má svůj názor v textu podpořit náležitými argumenty. Ideálně by z něj měl také vyvodit závěry či je naznačit. Zakončení komentáře pointou obvykle zajistí ohlas u čtenářů.²⁰²

Česká publicistika vznikala v období, kdy bylo české území součástí habsburské monarchie, proto české komentáře byly typické svým polemickým až satirickým vyzněním a častým tématem bylo politické dění.²⁰³ Jejich autory byli například Karel Havlíček Borovský a Jan Neruda.²⁰⁴ Výrazným prvorepublikovým komentátorem byl Ferdinand Peroutka.²⁰⁵ Texty mezi válkami navazovaly na předchozí vývoj. Cílem komentáře nemá být objevování nových skutečností, spíše jejich dávání do souvislostí. Autor vychází z předpokladu, že informace už čtenář má.²⁰⁶ U autorů, kteří se zaměřují na komentáře, se očekává znalost problematiky. Osvaldová v publikaci *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami* zdůrazňuje, že orientace v tématu je skutečně důležitá, protože „...nerozumí-li věci novinář, těžko může porozumět adresát sdělení.“²⁰⁷

Revue *Řád* předpokládala vnímavé publikum s určitým stupněm vzdělání, proto bylo možné, aby komentáře v tomto časopisu nechávaly prostor k vytvoření názoru na čtenáři. V časopisech, které byly určeny méně intelektuálně založenému publiku, autor zpravidla svůj výklad ukončil výrazným postojem²⁰⁸, který měl být více persvazivní. Pokud po literární části nenásledovala esej, následoval komentář. Svým rozsahem si tyto žánry byly podobné. Takové články měly především funkci hodnotící, přesvědčovací, získávací, případně informační. Na rozdíl od eseje přechází komentáře z odborné, objektivní roviny k větší

²⁰⁰ MINÁŘOVÁ, Eva. *Žurnalistický styl*. In KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (eds.), *CzechEncy Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2023-24-05]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ŽURNALISTICKÝ_STYL

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² OSVALDOVÁ, Barbora. Komentář. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 25. První republika.

²⁰³ OSVALDOVÁ, Barbora. Fejeton OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 38–42.

²⁰⁴ OSVALDOVÁ, Barbora. Komentář. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 25. První republika.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 27.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 26.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 25.

²⁰⁸ Tamtéž.

subjektivizaci. Po roce 1989 je v našem prostředí drtivá většina komentářů psána ich formou a v některých prvorepublikových textech se tento způsob objevoval také.²⁰⁹ Komentáře v revue *Řád* jsou obvykle psány autorským plurálem. Tento způsob zapadá lépe do kontextu celého časopisu. Myslím, že více podtrhuje onu „vážnou a kritickou práci“, o které jsem se zmiňovala již výše v kapitole o vzniku revue.

Jak lze v revue rozeznat komentář od eseje či studie? Vzhledem k vysoké odbornosti a literární úrovni časopisu, tyto rozdíly spatřuji zejména v samotném obsahu. Esej má přistupovat k problémům z různých úhlů pohledu a hledat optimální řešení daného problému.²¹⁰ Studií se sice rozumí kratší vědecký článek či odborné pojednání²¹¹, ale komentáře v revue spíše shrnují poznatky, pomáhají čtenáři se v daném tématu zorientovat a někdy inklinují k vyjadřování dojmů, lyrizování či proklamacím, což odpovídá obecné charakteristice komentáře od Osvaldové.²¹² Tuto teorii mohu doložit například úryvkem z článku *Poznámky o Durychovi* od Jana Franze: „Tyto poznámky, nutně schematické, mají cílem především orientovat a soustřeďují se spíše ke zboží kazovému. Ostatně důkladná studie o Durychovi by znamenala dotknout se všech podstatných otázek umění, jako se jich dotkl on sám, třebaš výsledek nebyl úměrný vynaložené duchovní práci. Ale je to také svědectví.“²¹³ Jak si však můžeme přečíst v dobovém tisku, tento text byl vnímán jako studie: „V druhém čísle je to zajímavá studie Jana Franze nazvaná: *Poznámky o Durychovi*, jež nás zaujala svou kritickou nesmlouvavostí a bystrostí postřehu.“²¹⁴ Přesto se domnívám, že z dnešního pohledu tento publicistický článek řadíme k žánru komentáře, jak dokládá následující úryvek: „Opakuji znova, že toto období bylo pro Durycha nejvýznamnější, ale rozepisovat se o něm nemůžeme, poněvadž nad ním vládne mlčení. Z těch jmen, která jsem uvedl, se můžeme jenom dohadovat. Leckterý český poeta četl ty básníky, kromě svaté Terezie ovšem, a nic z toho neměl. Tu platí, že se nabere tak, jaká je lžíce.“²¹⁵ Můžeme zde rozpoznat autorovo subjektivní hledisko, domněnky a výrazy, které jsou v publicistickém stylu žádoucí, ale u odborného nikoliv. Důležitým rysem je také aktuálnost příspěvku. Franz nezkoumá Durychova díla, ale spíše jejich vztah k aktuální době. Autorovo subjektivní

²⁰⁹ OSVALDOVÁ, Barbora. Komentář. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 25. První republika.

²¹⁰ DOLANSKÁ, Nora. Esej. In OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 55.

²¹¹ Studie. In KRAUS, Jiří a Ústav pro jazyk český (Akademie věd ČR). *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*. Praha: Academia, 2005, s. 753.

²¹² OSVALDOVÁ, Barbora. Komentář. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 28. První republika.

²¹³ FRANZ, Jan. *Poznámky o Durychovi*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(2), 61.

²¹⁴ NOVÁK, Bedřich. *Čin 4*, 1932/33, s. 599. In *Došlé knihy*. Praha, s. 599.

²¹⁵ *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(2), s. 61.

hledisko se sice také může objevovat v eseji, ale jak už jsem uvedla výše, v eseji autor uvažuje nad problémem z různých úhlů pohledu a snaží se přijít na nové poznatky, v komentáři se informace shrnují a dávají do souvislostí.

Myslím, že vhodným příkladem, který vyobrazuje rozdíl mezi esejí a komentářem, je porovnání článků Timothea Vodičky *Chesterton básník*²¹⁶, jehož úryvek jsem použila jako příklad u eseje, s článkem *Poznámky k Chestertonovi*: „O složité, ale neproblematické osobnosti, jakou je Chesterton, lze psát z dvojího důvodu: buď že ještě není vůbec známa, nebo že je příliš známa – příliš známa v tom smyslu, že je soustavně vykládána naprosto nesprávně. Uvážíme-li pozornost, jaké se u nás Chesterton těší, nelze mluvit o první možnosti, ale když srovnáme všechno to, co u nás bylo o Chestertonovi a po Chestertonovi napsáno, máme tím více příčin litovat pochybné cti, již se mu tím dostalo.“²¹⁷ Jedná se o úvod textu, ze kterého již můžeme poznat, že si autor klade za cíl vyložit čtenáři informace o Chestertonovi „správně“. Vodička tedy nejspíše předpokládal, že odběratel periodika už informace o Chestertonovi má, a on je pouze chtěl uvést „na pravou míru“. Zatímco v článku *Chesterton básník* Vodička nahlíží na Chestertona z různých úhlů a uvažuje o něm. Literární komentáře se věnovaly, podobně jako eseje, tvorbě katolických spisovatelů. Avšak, mohl se objevit i komentář k aktuálně vydané knize, jak to dokládá článek Františka Lazeckého *K Reynekově Setbě samot*²¹⁸. Článek byl vydán v roce 1936 stejně jako básnická sbírka Bohuslava Reyneka²¹⁹. Z toho vyvozují, že se jedná o reakci na aktuální dílo. Čtenáři by mohl připomínat spíše kladnou recenzi než komentář, ale text čtenáři poskytuje informace o této básnické sbírce a Lazecký se snaží zařadit knihu do kontextu současné literatury. Kladný postoj vyplývá z několika faktorů. Bohuslav Reynek pro revue *Řád* překládal – s „řádovci“ se tedy znal, s revue ho spojovalo katolické směřování a stejný pohled na svět i literaturu, proto komentář Lazeckého působí tendenčně. O recenzi se ovšem nejedná.

Zahraniční literární komentáře se v revue neobjevovaly. O literatuře pojednávaly spíše eseje, kterým byla věnována předchozí kapitola. Literárně-publicistické komentáře se vyskytovaly také ve druhém oddílu časopisu, kterým se zabývám níže. Avšak komentáře v revue se netýkaly pouze kulturních, literárních a historických témat. Stanislav Berounský přispíval komentáři k hospodářství, Jan Hertl se jejich prostřednictvím vyjadřoval k otázkám

²¹⁶ VODIČKA, Timotheus. Chesterton básník. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1935, 2(6–7), s. 322–334.

²¹⁷ VODIČKA, Timotheus. Poznámky k Chestertonovi. In *Řád: Revue pro kulturu a život*, 1933, 1(7), s. 376–388.

²¹⁸ LAZECKÝ, František. K Reynekově Setbě samot. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(5), s. 285.–296.

²¹⁹ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 940.

sociologickým, ale stejně jako Berounský často v souvislosti s hospodářstvím. V Putnově publikaci se také uvádí, že tito dva autoři zpravidla vystupovali spolu. Byla to logická návaznost na jejich prvotní publikování v agrárnických časopisech.²²⁰ Témata komentářů v *Řádu* se týkají spíše obecnějších věcí. Pokud se tedy článek věnuje literatuře obvykle se jedná o text, který se zabývá autorem a jeho dílem celkově, tzn. výkladem jeho díla apod. (viz příspěvky o Chestertonovi a Durychovi výše). Literární problémy jsou zpracovány důkladněji formou odborné studie (odbornými texty se zabývám níže), případně eseje. To samé platí i u témat z oblasti historie a kultury.

Na tomto místě je důležité zmínit také komentáře k československému i zahraničnímu politickému dění a dobovým problémům ve společnosti. Ráda bych upozornila na Durychovy články k situaci ve Španělsku a také na text Jindřicha Středy, který komentoval dobovou situaci menšin v Československu. Durychovy komentáře jsou jediným publicistickým útvarem, kterým do *Řádu* přispěl. První z nich je článek *Alkazar*²²¹, jenž je uvozen krátkým uměleckým textem, a pojednává o českých žurnalistech v návaznosti na situaci ve Španělsku. Druhým komentářem je příspěvek *Ve stínu Španělska*²²². Oba Durychovy komentáře se vyznačují vysokou literární úrovní a každý z nich zabírá pouze tři strany revue. Z dnešního hlediska se tato délka může zdát pro komentář nevhodná, ale v kontextu *Řádu* se jedná, v porovnání s ostatními texty, o kratší útvar. Domnívám se, že s rozmachem publicistiky a zpravodajství (obzvláště v současnosti s ohledem na internetový prostor) již není komentář striktně definován délkou. Často tak můžeme číst delší texty, než tomu bylo v tištěných novinách, kde měl (a stále má) každý žánr obvykle stanovený rozsah.

Informace v komentářích dává Durych do širších souvislostí. Ty jsou pro čtenáře jasné, stručné a srozumitelné, a to i přes to, že používal spoustu metafor a různých alegorií. Pro příklad uvádím následující úryvek: „Po Rusku bylo tedy od rudých proroků vyhlédnuto za obět' Španělsko, aby tak po kříži pravoslavném byl vyvrácen i kříž katolický, a to právě v zemi, kde byl zasazen ve skále nejtvrďší. Víme, že Španělsko bylo zemí veliké víry, veliké svatosti, velikého mučednictví, velikého umění a veliké slávy. Nejslavnější a nejstrašnější stránky z dějin mučednictví týkají se snad z největší části mučedníků, kteří vyšli z poloostrova pyrenejského. Proto rudým prorokům musilo na tom velice záležeti, aby tato

²²⁰ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

²²¹ DURYCH, Jaroslav. Alkazar. In *Řád: Revue pro kulturu a život*, 1936, 3(5), s. 307–309.

²²² DURYCH, Jaroslav. Ve stínu Španělska. In *Řád: Revue pro kulturu a život*, 1938, 4(7), s. 399–401.

pevnost katolické církve byla zkažena co nejrychleji a nejúplněji.²²³ Jak lze rozeznat, styl Durychova komentáře je výrazný svým katolickým prosycením a sklonem k beletrizaci.

Pro porovnání se nyní zaměřím na Středův článek, který se jmenuje *Dohoda s našimi menšinami*²²⁴. Byl publikován v době, kdy sílila agrese ze strany Německa v Evropě, a touha sudetských Němců po autonomii u nás. To, že se jedná o dobrou komentátorskou práci, bych ráda demonstrovala na následujících dvou úryvcích: „Ale bylo pokládáno za vlastenecké brát Němcům nejen, co neprávem drželi, nýbrž vše, co se dalo; a tak došlo k Marešovu zákonu. Jeho tvůrce měl být varován právě tím, čím se honosí; že totiž socialisté plně schvalovali jeho návrh.“²²⁵ „První důsledek těchto mravů je ovšem ten, že zájem o životní podmínky českého Německa se stal věcí vyhrazenou levici, a Němci tedy v českých levičáckých spatrují jediné možné partnery a pomocníky i pro požadavky zcela spravedlivé, ba nezbytné.“²²⁶ V prvním úryvku můžeme pozorovat práci s fakty, v tom druhém pak vyvozování závěrů, k čemuž má dobrý komentář směřovat. Tyto komentáře obvykle nepodléhají nadměrné subjektivizaci, jak je tomu u jiných útvarů v revue.

4.6 Texty odborného charakteru

Nejnáročnějšími texty, které revue obsahovala, byly ty, jež měly odborný charakter. V této kapitole se snažím definovat tuto sféru a určit, které žánry se v revue nacházely.

Odborný styl se zpravidla rozděluje dle cíle textů a jejich funkce. V kontextu své práce se budu věnovat stylové sféře populárně odborné, jejímž cílem je zveřejňovat výsledky vědeckého bádání.²²⁷ Pro tento styl je typický slohový postup výkladový. Mezi útvary tohoto slohového postupu se podle Minářové řadí pojednání, výklad a odborný referát.²²⁸

Pojednání přistupuje k adresátovi jako k odborníku. Podstatou pojednání je sdělit nové odborné poznatky, seznámit čtenáře s výsledky vědeckého zkoumání nebo analyzovat podstatu zkoumaného jevu.²²⁹ Pojednáním se může rozumět také rozprava, studie či disertace. Zatímco esej se může blížit úvahám a autor se v ní může vyjadřovat více obrazně, pojednání dbá na odbornou terminologii. S tím také souvisí nutnost využití poznámkového aparátu.

²²³ DURYCH, Jaroslav. Ve stínu Španělska. In *Řád: Revue pro kulturu a život*, 1938, 4(7), s. 399–401.

²²⁴ STŘEDA, Jindřich. Dohoda s našimi menšinami. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(1), s. 50–57.

²²⁵ Tamtéž, s. 53.

²²⁶ Tamtéž, s. 55.

²²⁷ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 114–115.

²²⁸ Tamtéž, s. 83.

²²⁹ Tamtéž.

Pokud se jedná o kratší pojednání, může se nazývat studií či statí.²³⁰ Výklad nese ve své podstatě stejné vlastnosti jako pojednání. Minářová v publikaci *Stylistika pro žurnalisty* uvádí, že rozdíl mezi těmito útvary je v cíli textu. Výklad má více popularizační charakter. Zabývá se výsledky vědeckého zkoumání, které vysvětluje a objasňuje v potřebné míře srozumitelnosti a přijatelnosti.²³¹ Velmi blízko výkladu má odborný referát. Výklad má ovšem více odborný charakter. Minářová uvádí, že: „v hierarchii odborných textů stojí poněkud výše než referát“.²³² Odborný referát přináší podrobnější informace o odborném jevu či problému. Nepřináší jen nové informace, ale zejména v závěru je doplňuje hodnocením a kritickým postojem. Vzhledem k hodnocení má blízko k publicistickému komentáři.²³³

Podobně specifickým útvarem, jakým je esej, které jsem výše věnovala celou kapitolu, je úvaha. Mezi slohovým postupem úvahy a výkladu není příliš velký rozdíl. Stejně jako u výkladu autor úvahy argumentuje přesnými fakty a údaji, ale v případě úvahy je může doplnit svými vlastními myšlenkami, úsudky a názory. Výklad předpokládá ověřitelná fakta, zatímco u úvahy může být argumentem autorův subjektivní názor.²³⁴ Vzhledem k tomu, že se nejedná o publicistický útvar, jeho vymezení se Osvaldová v *České publicistice mezi světovými válkami* nevěnuje.

Opět se vrátím k cílové skupině periodika. Vzhledem k tomu, že redaktoři *Řádu* předpokládali, že revue budou číst vzdělaní lidé se zájmem o dobové dění, literaturu, filozofii či historii, uveřejňovali na stranách časopisu i texty z oblasti výzkumu těchto sfér. Jde o nejnáročnější (a obvykle o nejdelší) texty v revue, obsahující odborné termíny a v některých textech i poznámkový aparát. Obsah těchto textů se obvykle týkal tématů z oblasti sociologie, filozofie, ekonomiky nebo historických věd. Co se týče dějinných období, „řádovce“ zajímala zejména ta, ve kterých se společnost více přikláněla k víře. Těmi byly středověk, baroko či romantismus.

Jak jsem již uvedla výše, nebylo pravidlem, že by jeden autor psal do každého čísla revue. Ve třetím ročníku však tvořil výjimku Josef Vašica, od kterého se v jednom ročníku objevilo pojednání rozdělené do čtyř čísel s názvem *K dějinám českého písemnictví*²³⁵, které se zabývá českým písemnictvím v období baroka, a o kterém jsem se zmiňovala

²³⁰ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 282.

²³¹ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 83.

²³² Tamtéž.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Tamtéž, s. 79.

²³⁵ VAŠICA, Josef. K dějinám staršího českého písemnictví. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3.

v souvislosti s jazykovým stylem. Ve čtvrtém ročníku byly výjimkou texty Romana Guardiniho, o tom se však budu zmiňovat v kapitole o zahraničních autorech. „Řádovci“ se snažili o rozmanitost témat a Vašicova studie byla spíše výjimkou, ale zároveň je jasným důkazem zájmu redakce *Řádu* o baroko. Na následujícím úryvku můžeme pozorovat, jakým způsobem jsou texty napsány: „Ani literární historik se neobejde bez zřetele k této teoretické základně, podle níž jsou kázání dělána. Musí si zanalysovat jejich strukturu, zjistit poměr částí k celku, jejich nosnost, citovou gradaci, po případě i výstavbu celých cyklů. Když si takto ujasnil individuální rysy jednoho kazatele, jeho kompoziční zásady, jeho výrazové prostředky, může pak přikročit k jeho srovnání s jinými homilety, domácími i cizími, a pomalu dospět k syntetické studii vývojové.“²³⁶

Odborný charakter textu můžeme poznat z větné výstavby i užití slovní zásoby. Z porovnání tohoto Vašicova textu s následujícími úryvky vyplývá, že pojednání si v revue skutečně uchovávala odborný charakter a prvky publicistiky do něj v podstatě nevnikaly. To ovšem neplatí u všech odborných útvarů v revue. Domnívám se, že revue byla koncipována takto: pokud chtěl autor sdělit odborné poznatky, sdělil je pomocí pojednání, a pokud k nim chtěl dodat více svých myšlenek, využil úvahu či odborný referát. Výklad se v revue vyskytoval zřídka. Ovšem, jak jsem se již zmiňovala, měřítko jednotlivých žánrů nejsou vždy stejná. Mohou do sebe různě zasahovat, a proto může být v některých případech komplikované určit konkrétní žánr.

Josef Vašica v *Řádu* publikoval i další pojednání o barokním písemnictví. Také byl otisknut jeho článek s názvem *Tři kapitoly o českém literárním baroku*²³⁷. Ovšem, kromě Vašicových textů se v *Řádu* odborné texty pojednávající o literatuře nevyskytují. Pro psaní o literární problematice se spíše užíval žánr eseje. Celkově se však literární publicistika po prvním ročníku přesunula spíše do druhé části časopisu.

Ukázkou odborného referátu, který se však netýká literatury, může být například příspěvek Jana Hertla s názvem *Stalinova cesta k principátu*²³⁸. Tento článek se podobá publicistickému komentáři a název by publicistickému komentáři odpovídal, ale narozdíl od něj, v tomto referátu zůstává odborná terminologie, najdeme u něj poznámkový aparát a jeho cílem není primárně uvádět informace do souvislostí. Jedná se o shrnutí Hertlových

²³⁶ VAŠICA, Josef. K dějinám staršího českého písemnictví. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(6), s. 348.

²³⁷ VAŠICA, Josef. Tři kapitoly o českém literárním baroku. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(4–5), s. 208–233.

²³⁸ HERTL, Jan. Stalinova cesta k principátu. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(1), s. 31.

historicko-sociologických výzkumů, jak lze pozorovat v následujícím úryvku: „Právě v tom, že Stalin dává své říši ústavu, ač není ani podle staré ani nové ústavy zákonný činitel, lze tušit, že není ještě jeho cesta u vytčeného cíle, že zatím největší moc mu stále ještě skýtá skromný úřad sekretáře komunistické strany, stále ještě představitelky dělnické třídy, a že k okázalému cíli své cesty přese všechnu dosavadní slávu se ještě chystá dojít.“²³⁹ Kritické závěry a hodnocení se v tomto článku nachází nejenom na konci textu. Zde vidíme, že kvůli těmto nuancím a dobovému diskurzu stylistiky textů, může být problematické rozlišit konkrétní žánry. Ze zmíněného úryvku lze předpokládat, že tento odborný referát má prvky odborné úvahy. Z toho vyplývá, že odborné texty v *Řádu* nesly znaky publicistiky, což odpovídá tomu, že časopis nebyl určený pro ryze odborné publikum.

Výrazným prvkem odborných úvah v revue je jejich nadměrná subjektivita. Odborné úvahy mohou být komentovány autorovým subjektivním hodnocením, názory a kritikou, nicméně stále se jedná o odborný text, kde by se tyto prvky měly objevovat v omezené míře. Domnívám se, že tento přístup snižuje relevanci takových výzkumů. Jako příklad mohu uvést například studii osobnosti Tomáše Bati od Timothea Vodičky²⁴⁰. Ačkoliv autor sám v úvodu tvrdí, že se jedná o nestrannou studii, vzápětí při stanovení cílů textu můžeme pozorovat tendenčnost: „Tato naivní, absurdní expansivnost nás mimoděk nutí, abychom, usilující o pochopení základů díla svým způsobem velikého, kladli si především tuto otázku: Jaká to vlastně byla ve své podstatě osobnost, z níž toto dílo vzešlo, a jaké to byly síly, které ji pudily k takovému nesmyslnému rozmachu?“²⁴¹ Tuto zaujatost proti Baťovi nám naznačuje označení jeho expanzivnosti jako „naivní“ a „absurdní/nesmyslné“. Vodička se dále snaží svůj výzkum podložit náležitými fakty a argumenty, přesto stále inklinuje právě k nadměrné subjektivitě a kritice. Zvláště v příspěvcích redaktorů *Řádu* spatřuji podobné tendence, což odpovídá jejich řazení ke katolickým reakcionářům.

Kromě nadměrné subjektivity „řádovští“ autoři inklinovali k hlubokým úvahám, které mají často duchovní či přímo náboženský rozměr. Ovšem čistě teologické příspěvky se v *Řádu* objevovaly spíše prostřednictvím textů od zahraničních autorů, o čemž se budu zmiňovat níže. Taková zamyšlení vyjadřovaná pomocí složitých souvětí, najdeme i v odborných úvahách Rudolfa Voříška, které se často věnují konkrétním filozofickým problémům. To můžeme sledovat například v jeho textu *Magis amica veritas čili O poslání*

²³⁹ HERTL, Jan. Stalinova cesta k principátu. In *Řád: Revue pro kulturu a život*, 1937, 4(1), s. 31.

²⁴⁰ VODIČKA, Timotheus. Tomáš Baťa: studie osobnosti. *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1932, 1(2), s. 87–99.

²⁴¹ Tamtéž.

*vědy a filosofie*²⁴², které začíná tímto zamyšlením: „Říká se, že pravdy hluboké jsou zároveň i prosté; proto snad také jen prostota lidové moudrosti vyslovuje pravou hloubku a proto i my, uvědomující si zde tuto pravdu, měli bychom se spokojit uvedením příslušného lidového přísloví, které tak říkájíc plně a jasně vyslovuje to, co nám tane na mysli a měli bychom tedy připomenout onu průpověď o ševci, kterému se radí, aby zůstal u svého kopyta, má-li jeho dílo za něco stát...“²⁴³ Odborné prvky začínají do tohoto textu pronikat až s položením výzkumné otázky: „Otázka, kterou se zde pokusíme zkoumat, má však pozadí hlubší, a nejen úzce filosofické; souvisí vlastně s našim duchovním vývojem posledních desetiletí a dotýká se úzce i t. zv. otázky po smyslu českých dějin, nebo chcete-li t. zv. české otázky, jak byla formulována Masarykem.“²⁴⁴

Kritiku v rámci odborných úvah, bych neoznačila zpravidla jako nadměrnou, ale jejich typickou vlastností jistě byl silně kritický postoj autora. Pokud zůstaneme u Voříškova článku, můžeme si všimnout, že autor směřuje kritiku spíše k závěru, nejdříve pokládá jednotlivá fakta, ze kterých vychází a případně je analyzuje. To je ovšem pro útvar odborné úvahy typické. Kritika lze spatřit v následující citaci: „Označili jsme Rádlovo dílo, jehož vrcholem jsou ‚Dějiny filosofie‘ jako úpadek duchovnosti nejen české (zde už vlastně upadat nemá co), nýbrž jako úpadek duchovnosti vůbec a jako zradu na vlastním poslání vědy a filosofie. Kořeny tohoto neblahého stavu jsou už v Masarykově subjektivismu, jímž na př. chápal smysl českých dějin a v pojetí theoretické činnosti, která je mu jen prostředkem k reformní a politické praxi. Nebezpečí, které v tomto pojetí theorie bylo, vrcholí u Rádla v jeho chápání filosofie a vědy vůbec.“²⁴⁵ Tento úryvek dokládá kritickou polohu textu, jež se nachází na pomezí až jakési rezignovanosti. Autor tento postoj vyjádřil zejména poznámkou umístěnou do závorky, která se týká stavu české duchovnosti: „zde už vlastně upadat nemá co“. Myslím, že je důležité zdůraznit, že kritika, nacházející se v textech v hlavní části, měla být skutečně seriózním hodnocením či kritikou, byť často tendenční, ale texty v hlavních částech neměly vyznívat satiricky ani výsměšně.

²⁴² VOŘÍŠEK, Rudolf. *Magis amica veritas čili o Poslání vědy a filosofie*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(4–5), s. 265–272.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Tamtéž.

4.7 Překlady zahraničních příspěvků

Dalším výrazným rysem revue *Řád* je výrazný podíl příspěvků zahraničních autorů. V rozmezí let 1932–1938 bylo v *Řádu* v hlavní části uveřejněno 131 publicistických článků. Z toho jich je 62 dílem zahraničních autorů. Téměř polovina příspěvků tedy pochází od zahraničních tvůrců, ale zatímco z českých přispěvatelů se v *Řádu* prezentovalo zhruba 20 autorů, rozmanitost jmen pod zahraničními příspěvky byla o polovinu větší. Vzhledem k tomu, že celý časopis, vyjma slovenských příspěvků (včetně překladů do slovenštiny) od Jozefa Kútnika Šmálova, je psán česky, překladová činnost byla nezbytná. Objevovaly se zde překlady z němčiny, angličtiny či ruštiny. Pro překladové texty bylo typickým rysem vybírání autorů, kteří byli známí pro své katolické smýšlení. A to ať už to byli literáti, filozofové či kněží. V revue můžeme číst literární publicistiku Chestertona, o kterém jsem se zmiňovala v kontextu žánrů, Paula Claudela, Bernharda Ranga, Theodora Haeckera, Luciana Berry, Stanislasa Fumeta či Daniela Ropse. Obvykle šlo o tvorbu konkrétního autora, kterou ovšem autoři vztahovali k aktuálnímu dění.

Nejproduktivnějším „řádovským“ překladatelem byl v letech 1932–1938 Václav Renč, který přeložil 19 příspěvků, po něm následuje Timotheus Vodička se 13 překlady a Jan Franz s 10 texty. Jednalo se převážně o překlady esejistické tvorby zahraničních autorů, případně jejich odborných úvah či referátů. Zajímavá jsou ovšem témata těchto textů. Kromě rozborů děl různých literárních osobností a filozofických úvah, byla u těchto publicistických článků častá náboženská tematika. Z těchto příspěvků je podle mého názoru nejvíce patrné katolické zaměření časopisu (samozřejmě vyjma prózy a poezie). Nejvíce zahraničních příspěvků v *Řádu*, v mnou zkoumaném období, bylo od Romana Guardiniho, významného teologa a katolického filozofa náboženství 20. století²⁴⁶. Jedná se o sedm příspěvků, ale jak jsem zmiňovala, v revue nebylo běžné, že by se články od jednoho autora opakovaly. V kontextu revue tedy jde o poměrně vysoké číslo. Od Guardiniho si v časopisu můžeme přečíst texty, jejichž smyslem je, jak píše Putna, hluboký, ale srozumitelný výklad o podstatě liturgie.²⁴⁷ Jedná se o teologicko-filozofické úvahy. Překlady jeho textů byly téměř vždy doménou Jana Hadravy, přeložil jich 5.

Další, v tehdejší době výraznou osobností, byl katolický myslitel Theodor Haecker, jehož pomyslným následovníkem se stal Rudolf Voříšek.²⁴⁸ Jeho texty překládal

²⁴⁶ KUSCHEL, Karl-Josef. *Teologie 20. století: antologie*. Praha: Vyšehrad, 1995, s. 450.

²⁴⁷ PUTNA, Martin C., BEDŘICH, Martin a Ministerstvo kultury. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 46.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 538.

Karel Dvořák či Jan Hertl. Haeckerovy texty v revue pojednávaly o propojení křesťanství a kultury a také se jednalo o příspěvky teologické. To, že se zabýval křesťanstvím v různých kontextech, dokládá například jeho esej *O podstatě křesťanského umění*²⁴⁹ či přímo kniha *Křesťan a dějiny*, která vyšla v edici *Řádu*. Z pohledu teologie se Haecker také věnoval i dílu římského básníka Vergilia ve stejnojmenném textu *Vergilius*²⁵⁰. Další čtyři teologické příspěvky můžeme najít od Paula Claudela, křesťanského, symbolistního básníka. Ten se kupříkladu v odborném referátu *Knihy Esther*²⁵¹ velmi podrobně zabýval tímto starozákonním textem. Tento referát přeložil Jaroslav Zaorálek. Zřejmě nejznámějším zahraničním esejistou, jehož články si můžeme v revue přečíst, je Gilbert Keith Chesterton. Jeho tématem byla literatura. V revue se objevil například úryvek z knihy *Morálka Stevensonova díla*, která pojednává o díle tohoto autora.²⁵² Zmíněnou knihu přeložil Timotheus Vodička.

Kromě teologického zaměření se texty vyznačovaly složitou větnou stavbou, bohatou slovní zásobou a v případě Theodora Haeckera také četným užíváním tropů a figur, jak lze pozorovat v následujícím úryvku Haeckrova textu: „Pochází-li slovo umění od umění, co vlastně umí umělec? V čem projevuje svůj um, svou dovednost? Zde varuje řeč hned na počátku před zneužitím a záměnou slov. Neboť ten, kdo řekne o umělci jenom to, že jest, byť i velice, dovedný, upírá mu, ať už potichu nebo nahlas, více méně plné a pravé označení umělce, upírá mu hloubku a tajemství, ono nepojmenovatelné v umění, zkrátka jeho podstatu, již neprávem přiznává tomu, kdo jest jenom dovedný, a jež tedy, jak se zdá, nezáleží v pouhé dovednosti, aniž ovšem proto od ní může býti oddělena. To znamená: podstata umění transcenduje dovednost; jest předem dána.“²⁵³

Domnívám se, že tato možnost překladů z různých jazyků a vysoká úroveň vzdělanosti překladatelů přispěly k faktorům, díky kterým si revue mohla udržovat své vysoké literární kvality.

²⁴⁹ HAECKER, Theodor. O podstatě křesťanského umění. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(2), s. 82.

²⁵⁰ HAECKER, Theodor. Vergilius. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 2(3), s. 135–148.

²⁵¹ CLAUDEL, Paul. Kniha Esther. In *Řád: Revue pro kulturu a život*, 1937, 4(1), s. 5–21.

²⁵² CHESTERTON, Gilbert, Keith. Morálka Stevensonova díla. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 1(9–10), s. 512–523.

²⁵³ HAECKER, Theodor. O podstatě křesťanského umění. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(2), s. 82.

4.8 Shrnutí

Hlavní část periodika byla určena pro vážnou a kritickou práci. Z publicistických útvarů převládá zejména esej a komentář, ze sféry populárně-odborné to jsou odborné úvahy a pojednání. Prostřednictvím těchto útvarů mají být komunikována odborná témata, složité vědecké problémy či seriózní komentáře, eseje nebo úvahy o aktuálním dění ve světě i v Československu. Takové texty mají být objektivní, ale zejména u komentářů a odborných úvah lze rozpoznat sklon k nadměrné subjektivizaci. O literatuře se v tomto oddílu pojednávalo zejména prostřednictvím esejí, přičemž literární tematika se zde objevovala nejčastěji v prvním ročníku. Poté se tato literární témata přesunula do druhé části, ve které se však neobjevovala například odborná pojednání. Téměř polovina těchto článků byla překladem textů zahraničních autorů. Tyto příspěvky obvykle překládali zakládající členové časopisu. Zajímavé je také sledovat způsob komunikace redakce *Řádu* a ostatních autorů. Jazykový styl „řádovských“ příspěvků se vyznačoval pestrým jazykem, složitou větnou stavbou a zejména sklony ke knižnosti a archaičnosti, což odpovídá tendencím znovuvzkříšení baroka. Texty autorů, kteří nepatřili k „řádovcům“, nepůsobily obvykle tak knižně a archaicky. Spíše následovaly dobové tendence zjednodušování větné výstavby.

5. Literární publicistika ve druhé části periodika

Jak jsem uváděla ve třetí kapitole o kompozici *Řádu*, druhá část časopisu je čistě publicistická a dělí se do jednotlivých rubrik. Tato část je žánrově pestrá. Z žánrů, které můžeme najít v hlavní části revue se zde nachází zejména komentář. Dále se zde objevuje mnoho žánrů, které hlavní část obvykle neobsahuje. Jsou jimi poznámky, kritiky, recenze, glosy, polemiky či úvodníky (tento žánr se zde neobjevuje jako otvírací článek periodika, ale slouží jako prostředek k vyjádření satiry) a reportáže. V této kapitole se budu zabývat literární publicistikou, kterou jednotlivé rubriky obsahovaly.

5.1 Listy z Československa

Už jsem zmiňovala, že Putna označuje tuto rubriku za satirickou, a dodává, že byla spíše „jedovatá“, než humorná.²⁵⁴ Téma satiry, o kterém píše Putna, se zpravidla týkalo literatury. Cílem těchto příspěvků byla kritika a upozornění na nedostatky, které „řádovci“ aktuálně spatřovali na poli literárního dění. Ladislav Jehlička v eseji *Řád a Obnova* tyto texty popisuje více takto: „Specialitou *Řádu* byly fejetony *Listy z Československa*, které pod různými pseudonymy (Vzdoroslaviček, Všežvěd Všudybud, PhC Pucyna, Pankreas Poroba – Třistaletý) obstarávali hlavně posměváček Hertl a jeho přítel, později národní nebo zasloužilý nebo nevímjaký umělec Kamil Lhoták. Byly to ironicko-humorné šlehy na českou současnost i minulost s mimořádnou komikou; k jejich knižnímu vydání, na něž se pomýšlelo, bohužel už nedošlo.“²⁵⁵ Fejetonem se rozumí žánr, který neotřele, zajímavě a často vtipně s lehkou ironií a humorem informuje čtenáře o aktuální události, věci nebo jevu.²⁵⁶ Častým tématem fejetonu bývá běžná věc, na kterou autor pohlíží z jiného úhlu, a to směřuje k vtipné pointě.²⁵⁷ Pro fejeton byla typická ich forma, protože si v něm autor mohl dovolit vyjadřovat své postoje, názory a myšlenky.²⁵⁸ Myslím, že *Listy z Československa* se vyznačovaly pestrostí publicistických útvarů a souhrnné označení článků jako „fejetony“ je velmi obecné a ne vždy přesné. Pokud budu o některých textech v této rubrice uvažovat jako o fejetonech, musím přihlídnout k dobovému diskurzu a více tento útvar specifikovat. Domnívám se, že se jedná o satirické fejetony, které jako konkrétní žánrovou variantu vymezuje Dočkal v knize *Novinářské žánry*²⁵⁹ takto: „Fejeton, kde se vysoce hodnotí správně

²⁵⁴ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

²⁵⁵ JEHLIČKA, Ladislav. *Řád a Obnova*. In *Katolíci a republika 1918–1938*, vl. n., Praha 1987, s. 65–83.

²⁵⁶ MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011, s. 250.

²⁵⁷ OSVALDOVÁ, Barbora. Fejeton. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 38. První republika.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ DOČKAL, Miroslav. *Novinářské žánry*. Praha: Novinář, 1974, sv. 2, s. 73.

zaměřený vtíp, duchaplný výpad, ostrý šleh, výraznost slova, adresnost a literární zdatnost autora. Satiricky zaměřený fejeton brojí proti lidské hlouposti, tmářství, zpátečnictví, pověrám, odhaluje zbabělost i prázdnotu. Argumentace může být nahrazena autorským přirovnáním, uměleckým obrazem, pointou.²⁶⁰ Příkladem tohoto fejetonu je článek *Psychoanalýza a její použití v české poezii*²⁶¹. Zde literární zaměření může čtenář poznat již z titulku. Prvky satirického fejetonu lze pozorovat např. v tomto úryvku: „Předkládá se tu studie mladého badatele o tom, kterak lze prakticky použít u příležitosti osmdesátin příborského rodáka Sigmunda Freuda výsledků psychoanalýzy v české literatuře na základě dialektického sjednocení protikladů surrealismu, aby tento a) epatoval konvenčního měšťáka i levého tupohlavce (nejmenovaného), b) udržoval katolického šibala při dobré náladě, c) vytrhl tajné žahadlo Strašidla, jež vítězný proletariát srazí k zemi. Čtenáři! Soudruzi ústředního agitpropu a ženoddělu KSČ (Komunistické strany Československa), upozornujeme vás, že tu leccemus nebudete rozumět a nad leccíms se budete v revolučním studu rdět barvou tmavší, než jaká jest revolučnímu proletariátu předepsána, ale nic naplat! Sigmund Freud začal! Nechápete? Nebyl jste dobře zasvěcen? Chcete za každou cenu vysvětlivky pod čarou, blázinec pro rozum?“ V tomto úryvku můžeme pozorovat polemickou polohu, jež sloužila ke kritice jedinců či politických skupin, se kterými se „řádovci“ názorově neshodovali. To bylo mezi válkami pro některé fejetyony typické.²⁶² Dále můžeme pozorovat zajímavou kompozici, bohatou slovní zásobu, složité větné stavby a způsob komunikace autora se čtenáři. Humoru se zde dosahuje zejména jízlivými poznámkami, ironií až sarkasmem.

Nedomnívám se, že satirické fejetyony v *Listech z Československa* převažovaly. Satira se v *Řádu* dále vyjadřovala prostřednictvím ostatních publicistických žánrů, kterými byly například úvodníky (*Jasnící se horizont čili O optimismu*²⁶³), reportáže (*Ze sjezdu inženýrů lidské duše*²⁶⁴), povídky (*Tři lásky právníčky Tháni*²⁶⁵), pohádky (*Pohádka o čertu učitelském*²⁶⁶), dopisy (*Labutí píseň PhC Pucyny*²⁶⁷) nebo různé odborné útvary (např. pojednání *Stezkami dějin*²⁶⁸). Tyto články se od sebe lišily formou a slohovými

²⁶⁰ DOČKAL, Miroslav. *Novinářské žánry*. Praha: Novinář, 1974. sv. 2, s. 73.

²⁶¹ Psychoanalýza a její použití v české poezii. *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(3), s. 198–204.

²⁶² OSVALDOVÁ, Barbora. Fejeton. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, První republika, sv. 7, s. 39–40.

²⁶³ Jasnící se horizont čili O optimismu. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(3), s. 167–171.

²⁶⁴ Ze sjezdu inženýrů lidské duše. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1934, 2(1–2), s. 84.

²⁶⁵ Tři lásky právníčky Tháni. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1935, 2(5), s. 295–301.

²⁶⁶ Pohádka o čertu učitelském. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1936, 3(1), s. 58–61.

²⁶⁷ Labutí píseň PhC Pucyny. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1934, 1(9–10), s. 567–569.

²⁶⁸ Stezkami dějin. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1935, 2(6–7), s. 381–385.

postupy, ale jazykové prostředky byly stejné. Využívaly metafor, přirovnání, alegorie, ironie, hyperboly, sarkasmu a pestrého jazyka celkově v kombinaci se složitou větnou stavbou. Cílem těchto textů bylo vymezovat se proti jedincům či skupinám, s kterými redaktoři *Řádu* názorově nesouhlasili, kritika a výsměch. Co se týče úvodníků a reportáží, jedná se o žánry, které byly mezi válkami poměrně populární.²⁶⁹ Úvodník byl žánrem, který se obvykle nacházel na začátku deníků (často vlevo na přední straně, aby byla zdůrazněna jeho důležitost), protože měl čtenářům naznačovat postup uvažování, kterým by se měli dát. Autoři v něm zastávali jasný postoj v duchu stanoviska autora, redakce či vydavatelství, který mohl působit až moralisticky.²⁷⁰ Prostřednictvím reportáže měl novinář či publicista informovat o aktuálním dění, které sám prožil či viděl na vlastní oči.²⁷¹ Avšak pokud se tyto žánry objevily v revue *Řád*, tak právě v kontextu satiry v tomto oddílu.

Autoři si v této rubrice postupně vybudovali jakýsi vlastní svět, který odrážel aktuální problémy. Po vzoru Durycha byly literárně-publicistické příspěvky „řádovců“ velmi bojovné a útočné. Satira byla z velké části mířená proti osobnostem z okruhu prezidenta Masaryka, proti komunistům, uměleckým směrům a ostatním časopisům. Často se v těchto souvislostech opakovala jména bratří Čapků (zejména Karla), Ferdinanda Peroutky, F. X. Šaldy či Jana Blahoslava Čapka. Z uměleckých směrů „řádovci“ nejvíc brojili proti ruralismu a surrealismu, z tisku proti *Tvorbě*, *Činu*, *Volné myšlence*, *Přítomnosti*, a *Rudému právu* a z komunistických řad kritizovali například Zdeňka Nejedlého, Jana Švermu či novináře Kurta Konrada. Putna témata v této rubrice shrnuje takto: „Vysmívána je tu Čapkova touha po Nobelově ceně, stalinský newspeak či módní umělecké směry jako surrealismus, ale také ruralismus.“²⁷² Budování tohoto světa se projevovalo používáním různých pseudonymů a vytvářením smyšlených postav, jež měly základ v reálných osobách. Jednalo se o pseudonymy: Vzдорoslaviček, Všežvěd Všudybud, PhC Pucyna či Pankreas Poroba – Třistaletý²⁷³. V *Listech z Československa* tak můžeme číst polemiky, diskuse a spory mezi redakcí *Řádu*, která je skryta za pseudonymem Vzдорoslaviček, a smyšlenou literární postavou, která se nazývá PhC Pucyna²⁷⁴. Tato postava má reprezentovat osobnosti, kterými „řádovci“ pohrdali – zejména onen Masarykovský okruh. Jako ukázkou uvedu úryvek z textu

²⁶⁹ OSVALDOVÁ, Barbora. Úvodník. Reportáž. In OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017. První republika, sv. 7, s. 33 a 75.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 33.

²⁷¹ Tamtéž, s. 75.

²⁷² PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

²⁷³ JEHLIČKA, Ladislav. *Řád a Obnova*. In *Katolíci a republika 1918–1938*, vl. n., Praha 1987, s. 65–83.

²⁷⁴ Tamtéž.

*Některé důležitější zjevy literatury české*²⁷⁵, který byl publikován právě pod pseudonymem PhC Pucyna: „Zapomněl-li jsem uvést ve své přednášce také české surrealisty, není to náhodou. Chystám totiž velikou studii o surrealismu, k níž mi poskytl látku jistý křesťanský sadista, jehož jméno z pochopitelných důvodů nemohu zde uvést.“²⁷⁶ Tento imaginární spor eskaloval na konci prvního ročníku, kdy PhC Pucyna vydal prohlášení o tom, že již nebude publikovat v *Řádu*, ale nabídne své služby jinému kulturnímu časopisu, a to *Činu*, protože si ho „řádovci“ dostatečně nevážíli.²⁷⁷ To však Vzdoroslavíček, kterým byli nejčastěji Hertl, Vodička²⁷⁸ či Lhoták²⁷⁹, okomentoval velmi ironicky: „Toto je tedy jeho poslední list. Co naplat. Nebudeme mu bránit, i kdyby se rozhodl pro sebestorší časopis – ani pejzatý *Simplicus* bychom mu nedovedli vymluvit. Ale kdo nám, milý Pucyno, bude vytahovat z žumpy ta smrdutá vědra!“²⁸⁰ Z tohoto vyjádření opět vyplývají dvě souvislosti. A to důkaz toho, že „řádovci“ skutečně byli katolickými reakcionáři, protože zuřivě reagovali na aktuální dění, a navazovali na bojovnou publicistiku Jaroslava Durycha.

Ráda bych v rámci této rubriky také upozornila na kontroverzní příspěvky, které se v rámci rubriky objevovaly. Jedním z nich je úryvek z fiktivní knihy *Vichření sexu*²⁸¹ se stejnojmenným názvem, který Putna označuje jako parodii, v níž ruralističtí hrdinové souloží na mlátičce, která se vznítí a milenci uhoří.²⁸² Z poznámky autora článku na konci textu čtenář pozná, že se jedná o parodii díla Vavřince Řehoře, což je jeden z mnoha pseudonymů, jenž pro svou beletristickou tvorbu používal agrární politik Josef Vraný²⁸³. Domnívám se, že leckterého katolického čtenáře by tento článek mohl pobouřit, proto si myslím, že je jeho publikování v revue poměrně zajímavé a mohlo by napovídat, že autoři chtěli promlouvat spíše k mladším generacím, respektive ke svým vrstevníkům. Nicméně, příspěvek je stylizován velmi alegoricky (viz úryvky dále v textu), žádné explicitní popisy v něm čtenář nenajde. Autor tento příspěvek zveřejnil pod pseudonymem Herdegge Filek de l'Academie Ruraliste. Tento pseudonym poukazuje na kritiku ruralismu,

²⁷⁵ Některé důležitější zjevy literatury české. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 2(3), s. 165–168.

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Labutí píseň PhC Pucyny. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1934, 1(9–10), s. 567.

²⁷⁸ PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

²⁷⁹ JEHLIČKA, Ladislav. *Křik Koruny svatováclavské*. Praha: Torst, 2010, s. 78.

²⁸⁰ Labutí píseň PhC Pucyny. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1934, 2(3), s. 165–168.

²⁸¹ *Vichření sexu*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. 1933, 1(4–5), s. 273–277.

²⁸² PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918–1945*. Praha: Torst, 2010, s. 541.

²⁸³ Josef Vraný byl výraznou osobností mezi válkami. Od roku 1918 byl poslancem agrární strany a od roku 1925 působil jako senátor. Psal romány pro lidové čtenáře a přispíval do agrárního tisku.

OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2000, sv. 3, část 2, s. 1386.

o které píše Putna. Osobně v těchto pseudonymech vidím také další znak baroka, a to ten, že v určitých sférách inklinovalo k lidovosti.²⁸⁴

Do jisté míry by to čtenáři mohlo evokovat Bachtinovu významnou studii o lidové kultuře středověku.²⁸⁵ Jedním ze znaků karnevalové kultury je totiž mísení vysoké literatury s nízkou, prolínání archaismů, latinismů a neologismů s vulgarismy, příslovími a slovními hříčkami. Dalším ze znaků karnevalové řeči románu je právě i to, že je hanobící i velebící zároveň.²⁸⁶ Pseudonym Herdegg Filek de l'Academie Ruraliste je dobrým příkladem této ambivalentnosti. Vulgární zaklení se zde kombinuje s přídomkem de l'Academie Ruraliste. To evokuje vznešený šlechtický původ, který ovšem v překladu znamená „venkovská akademie“, což vytváří odkaz k ruralismu. Podle mého názoru jsou tímto způsobem tvořeny i celé texty. Můžeme to pozorovat v následující citaci ze zmíněného článku *Vichření sexu*: „A Vrba byl ztělesněním její touhy, která se v ní ozývala od smrti Chrudošovy. Byl taky silák, chodil zpupně jak ten býk, rozložitá ramena připomínala Žižkův dub na Hambalkách. (...) Ženy se mu věšely na rty, ač v nich drtil toliko kletby a vyplivoval mohutné chrchly.“²⁸⁷ Mísení „vysokého s nízkým“ v úryvku spočívá v popisu rádobý romantického hrdiny vznešeným jazykem, který kontrastuje s popisem vulgárního chování. Domnívám se, že jsou zde vysmívány postavy ruralistických děl. Lépe je tato tendence patrná v následujícím úryvku: „Hezkou Madlu, jedinou dceru, která zbyla po rozvratu rodu Sýrů, děvče jako lusk, rychlou jako vítr a pracovitou jako traktor, dávno již snoubila vesnice s bohatým a švarným dědicem Halamova statku. A když se pak pyšná vůle starých Halamových musila sklonit před ještě pyšnější vůlí Chrudošovou, stala se Madla Sýrů nevěstou a před Bohem i jeho ženou...“²⁸⁸ Kritika ruralismu se projevuje poukazováním na vesnické stereotypy, přehnanou patetičností, absurdními přirovnáními či prvoplánovými názvy míst či jmen. V textu má významnou roli hyperbolizace, díky níž je satira více patrná.

²⁸⁴ Srov. ŠALDA, F.X. O literárním baroku cizím i domácím. In *Šaldův zápisník*. Praha: Otto Girgal, 1935–1936, 8(1), s. 239.

²⁸⁵ BACHTIN, Michail Michajlovič a KOLÁR, Jaroslav. *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*. Praha: Argo, 2007.

²⁸⁶ MACURA, Vladimír. *Slovník světových literárních děl*. Praha: Odeon. 1988, sv. 2 s. 167.

²⁸⁷ *Vichření sexu*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek 1933, 1(4–5), s. 273–277.

²⁸⁸ Tamtéž.

5.2 Poznámky a Varia

Obě tyto rubriky jsou jakýmsi doplňkem hlavní části revue. Texty v těchto rubrikách jsou si velmi podobné. V obou se nacházela výhradně publicistika, jak tomu bylo také v *Listech z Československa*. Tyto příspěvky od sebe neoddelují titulky na samostatných řádcích, ale odsazení a první věta nového odstavce psaná verzálkami, která plní funkci titulku. Avšak někdy není název uveden vůbec a odstavec rovnou začíná sdílením myšlenek. Nejčastěji se témata v těchto rubrikách týkala literatury. Autoři se zde vymezovali proti názorovým oponentům, které jsem v textu již zmiňovala (lidovci, bolševici, okruh spisovatelů kolem prezidenta Masaryka, ruralisté, surrealisté, dobová periodika...). V obou rubrikách můžeme najít poznámku jako žánr, který bych zařadila k publicistickému stylu analytickému. Osvaldová definuje tento žánr jako krátký, nápaditě psaný útvar na aktuální téma, rozšiřující základní zpravodajskou informaci o novinářův názor. Narozdíl od komentáře může vést k vtipné pointě, bývá kratší, vyžaduje jasnou koncepci, sevřenější větné vazby.²⁸⁹ Typickým příkladem poznámky v *Řádu* je kupříkladu text *K literárním cenám Svatobora*²⁹⁰, který má tuto podobu: „Podle časopiseckých zpráv udělil Svatobor²⁹¹ nedávno kromě jiných cen také cenu 2000 Kč dr. F. Pelikánovi za jeho *„Soudobou ruskou filosofii“*. Dva tisíce za vědeckou práci – to není maličkostí v dnešní mizérii hodnot zbytných i nezbytných, tím spíše, když je udělí tak ctihodná a zasloužilá společnost jako Svatobor. Je tedy jen přirozené, že se nám vynořila otázka, stojí-li ta vědecká práce dr. Pelikána za to. Aby se nám nemohla vytknout stranickost, nespolehli jsme se na vlastní úsudek nebo kamarádské referáty v Č. Mysli atd., nýbrž sáhli jsme k německé revui pro slavistiku, *Slavische Rundschau*. A tam jsme se dočtli v referátu prof. Čyževského o zmíněné knize věci, které jsou zajímavým, neřku-li pikantním doplňkem k rozhodnutí Svatoboru. Budiž nám dovoleno citovat namátkou aspoň několik vět z několikastránkového posudku prof. Čyževského, nadepsaného významně *„Aus der slavistischen Schundliteratur“*: Sel ten trifft man ein unangenehmeres Gemisch aus Unkenntnis, Misverständnissen, Oberflächlichkeit, Nachlässigkeit. (...) Těchto několik vět snad dá každému ponětí, jak vypadá vědeckost páně Pelikánova ve světle odborné kritiky (prof. Čyževskij je známý německy universitní odborník pro slavistiku). I naskýtá se vážná otázka, jak bylo možno, aby taková práce dostala vůbec nějakou cenu, a jací to slavní znalci

²⁸⁹ OSVALDOVÁ, Barbora. MARŠÍK, Josef. Poznámka. In Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 139.

²⁹⁰ VODIČKA, Timotheus. K literárním cenám Svatobora. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(8), s. 486–487.

²⁹¹ Svatobor byl spolek založený již v roce 1862, který měl mimo jiné podporovat stipendii a cenami nadějně spisovatele. Svatobor. In *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. V Praze: J. Otto, 1906, sv. 24, s. 413–414.

o tom rozhodovali, že se dovedli tak lehce přenést přes všechny ty nehoráznosti. Bylo k tomu asi třeba notné dávky náměsíčnosti, aby staříček Svatobor neklopýtl.“²⁹² Dle iniciálu u příspěvku opět můžeme vidět, že autorem textu je „řádovský“ odborník na literaturu, Timotheus Vodička. Dále je patrná aktuálnost příspěvku, pro publicistiku příznačná a útočná satira, která je signifikantní pro publicistiku katolických reakcionářů. Vodička také cituje originální článek, to znamená, že předpokládá, že čtenář německy umí, a to natolik dobře, že dokáže přeložit i texty odbornějšího charakteru. I tento jev může dokládat onen předpoklad vzdělaných čtenářů, o kterém jsem se již zmiňovala.

Tyto texty byly často reakcí na vyjádření jejich názorových oponentů, avšak na rozdíl od polemiky, o které se zmiňuji v rámci rubriky, neměli dialogický charakter. Jednalo se tedy o poznámku. Ukázkou takového příspěvku je například následující Vodičkův text s názvem *F. X. Šalda contra Karel Čapek čili Chesterton postavený na hlavu*²⁹³: „V posledním čísle IV. ročníku „Zápisníku“ má F. X. Šalda článek o Čapkově knize ‚*O věcech obecných*‘. Je to kritický článek, který odhaluje velmi dobře slabiny Čapkovy literární žurnalistiky, a po této stránce nelze proti němu míti námitek. (...) Nejde nám tu ovšem o Čapka – o kterém to platí zcela jistě – nýbrž o Chestertona a o podivný způsob jakým je stavěn vedle Čapka. Je trochu více než povážlivé tvrditi, že někdo nevěří dost v sílu myšlenky, jde-li o autora ‚*Nottinghillského Napoleona*‘ – knihy, jejímž obsahem je právě znázornění moci, již myšlenka (a to docela bláznivá myšlenka) zvrací moderní svět, – nebo ‚*Pověry rozvodu*‘, kde se staví idea mužné cti jako základní argument proti rozvodu. Domníváme se tedy, že anglický ‚konservativec‘ (není to trochu povrchní označení?) by zasloužil trochu lepšího zhodnocení – a také trochu lepšího sousedství než sousedství Karla Čapka – který, je-li Chestertonem, tedy snad nanejvýš Chestertonem důkladně na hlavu postaveným.“

Ráz reakce na Šaldův příspěvek je do značné míry ovlivněn negativním postojem „řádovců“ k tzv. státotvornému středu. Tento krátký text má vést k vtipné pointě vyjádřené formou metafory, která se spíše blíží jakési – pro *Řád* typické – jízlivosti. Ta je vystupňovaná poznámkou a řečnickou otázkou, které jsou umístěny v závorkách. Vzhledem k tomu, že Chesterton byl jedním ze vzorů redaktorů *Řádu*, potřeba vymezit se proti jeho srovnání s Čapkem, navíc ze Šaldova pera, je poměrně pochopitelná. Podobně ostré reakce a spory

²⁹² VODIČKA, Timotheus. K literárním cenám Svatobora. *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(8), s. 486–487.

²⁹³ VODIČKA, Timotheus. F. X. Šalda contra Karel Čapek čili Chesterton postavený na hlavu. *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1932, 1(2), s. 118.

z literárního prostředí se v *Poznámkách* objevují pravidelně, což je opět projev katolického reakcionářství a návaznosti na Durycha.

Přestože mnoho příspěvků bylo laděno kriticky až přímo negativně, můžeme v této části revue najít i texty opačného charakteru. Obvykle to byla různá doporučení na aktuální práci katolicky smýšlejících autorů, profesorů teologie, katolickou literaturu či periodika, ke kterým měli „řádovci“ názorově blízko. Kromě katolického směřování byl pro „řádovce“ podstatný stejný pohled na stav společnosti či literatury. Pro srovnání uvádím opět Vodičkův text, tentokrát ovšem s pozitivním hodnocením nově vzniklé revue: „Dnes, kdy je stále více zřejmo, že nic kromě Víry nemůže obnoviti pokoj mezi národy, a že to platí zvláštním způsobem především u nás, je třeba vděčně vítat každý podnět, který vzchází z tohoto poznání. Zdá se nám, že jedním takovým podnětem, jakých je svrchovaně třeba, je založení nové německé revue *Volkund Glaube*, jež začala právě vycházet v Praze za redakce W. Krause. Pokud lze soudit z prvního čísla, jsou si její spolupracovníci dobře vědomi pravého místa, jež zaujímají Němci v katolickém řádu evropských národů, a úkol, jež si postavili jakožto Němci, jichž vlastní jsou Čechy, je velmi reálný a významný: vycházejíce ze svého postavení hraničářů, chtějí dávat podněty a otvírat nové vyhlídky se zřetelem k obnově míru mezi národy skrze křesťanství. Chtějí býti průkopníky této obnovy právě proto, že jsou k tomu povoláni svým postavením – ‚Ganzer sein heisst stets Pfadfinder sein‘, jak uzavírá svůj programový článek E. Winter. Je to zcela nové a zcela jinak duchovně významné pojetí českého němectví, než na jaké jsme dosud byli zvyklí, a my, kteří usilujeme o tutéž obnovu svobody národa v jednotě Víry, můžeme přivítati toto úsilí jen s radostí.“²⁹⁴ Přestože tento úryvek vyznívá veskrze pozitivně, může čtenář opět sledovat, že Vodička neopouští svůj kritický postoj k soudobému dění a vnáší ho i do tohoto doporučujícího textu.

Varia nejsou žánrem, ale latinským označením pro rubriku, která obsahuje texty různého charakteru. V doslovném překladu slovo „*varia*“ znamená „všelicos“.²⁹⁵ Obě rubriky mají odlehčený charakter, ovšem neměly být satirické jako *Listy z Československa*. Nejsou od sebe žánrově ani obsahově striktně oddělené. Ve *Variích* se zřejmě více diskutuje politika a v *Poznámkách* zase kultura, knihy či filozofická témata. Otiskované texty jsou často anonymní nebo uveřejněné pod pseudonymem. Texty v těchto rubrikách obvykle také neobsahují titulky a objevovaly se i překlady textů od zahraničních autorů.

²⁹⁴ VODIČKA, Timotheus. Nová revue německých katolíků. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1936, 3(1), s. 66.

²⁹⁵ MEISSNER, Josef. *Slovník česko-latinský*. V Praze: Kvasnička a Hampl, 1940, s. 285.

Kromě poznámek můžeme v rubrikách najít další kratší texty – glosy. Autor v takovém textu ironicky komentuje nějakou událost či vzniklou situaci.²⁹⁶ Glosu řadíme k publicistickému stylu analytickému.²⁹⁷ Zajímavým příspěvkem je glosa z *Poznámek*, ve které autor komentuje smrt F. X. Šaldy: „Smrt F. X. Šaldy je vskutku nádherným vyvrcholením jeho života, jako každé vítězství poslušnosti nad vzpourou, ale bylo by velmi nekatolickým a Šaldova posledního gesta nehodným počínáním, kdybychom jen proto přestali soudit jeho dílo jinak než podle jeho vlastní hodnoty. Šaldovo dílo je stavba, v níž jsou mramorové kvádry nebo poctivé žulové balvany zasazeny do zdi z obyčejné hlíny bez pevného plánu a na vratkých základech, a nelze tedy pro skvělost jednotlivých částí brát půdorys jako vzor příští stavby...“²⁹⁸ Tento úryvek reaguje na Šaldovu smrt velmi nevybíravým způsobem. Autor jeho celoživotní práci nepovažuje za dostatečně kvalitní. Dále autor reaguje ještě ostřejší poznámkou. Na Šaldově úmrtí je smutné především to, že již nemůže opravit četné chyby svého díla.²⁹⁹ Myslím, že z uvedeného příkladu je patrné, že publicistika v revue neměla stanovené hranice. Autoři psali své texty velmi otevřeně, ostře, na okolní svět hleděli kriticky, a proto tyto články vyznívají někdy až hrubě.

5.3 *Knihy a Kritiky*

Texty v těchto rubrikách jsou si velmi podobné. Jedná se buď o recenze nebo kritiky. Primárně jde o útvary odborné komunikace, do kterých pronikají publicistické rysy.³⁰⁰ Kratší texty, které shrnují a posuzují dílo, jsou recenzemi. Ty usilují spíše o informování o existenci díla než o jeho důkladnou kritiku a hodnotí výrazně kladné a záporné rysy.³⁰¹ Takové texty najdeme spíše v rubrice *Knihy*. V revue to často bývají recenze děl autorů, s nimiž „řádovci“ názorově souzněli, proto tyto texty bývají mírné a plní funkci doporučení k četbě. Kritika jako útvar zkoumá dílo více podrobně a z různých úhlů pohledu. Autor obvykle v textu dílo hodnotí, ale také usiluje o jeho správný výklad a popis okolností vzniku díla.³⁰² Pod texty jsou obvykle uvedeny pouze iniciály autorů, které odkazují na některého ze zakládajících členů časopisu, anebo se jedná o názor, za kterým stojí celá redakce.

²⁹⁶ DOLANSKÁ, Nora. MARŠÍK, Josef. Glosa. In OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 76.

²⁹⁷ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 203.

²⁹⁸ Smrt F. X. Šaldy. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1937, 4(3), s. 192.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 203.

³⁰¹ DOLANSKÁ, Nora. Recenze. In OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 150.

³⁰² Tamtéž, s. 95.

Autoři o literatuře referovali zejména prostřednictvím recenzí, kritik a poznámek. Původním záměrem „řádovců“ bylo v každém čísle vydávat rubriku *Kritiky*, v níž se měla objevit série krátkých hodnocení soudobých literárních děl. Avšak tato rubrika v roce 1934 mizí ze stran revue a takové texty jsou v menším počtu zahrnuty do rubriky *Poznámky*, případně do *Varií*. Od roku 1937 se tyto texty opět začnou publikovat v rámci samostatné rubriky, kterou byla sekce *Knihy*. V rámci rubriky *Kritiky* byla publikována obvykle série několika krátkých textů bez nadpisu. Na rozdíl od ostatních publicistických textů v této části časopisu, jsou kritiky v *Řádu* objektivní a nezaujaté. Sledovat to lze v tomto úryvku z recenze Josefa Floriana, která se věnuje knize *Děs z prázdna*³⁰³ od Viktora Dyka: „Neboť to jsou věci věčně živé a jsou také podstatnou Dykovou zkušeností, jak dokazují při nejmenším dvě jeho práce básnicky velmi výsostné: *Krysař* a *Zmoudření dona Quijota* a v tomto románě především kapitoly věnované poměru Václava Šarocha a Emilky Heroutové. Positivní nadstavba románu je namnoze jen přepisem referátů o politické situaci a přepisem agitačních řečí, umělecky neplodná, jako je neplodný celý myšlenkový koncept, o němž se opírá – vlastenectví jako životní program. Taková koncepce je přese všechnu rytířskost pod úrovní Dykova uměleckého zjevu, východiskem pouze nouzovým a chtěným. To platí o celém posledním období Dykovy tvorby a je to nejpodstatnější znak, jenž určuje, v poloze ovšem vždy o třídu nižší, paralelu mezi dílem Dykovým a Durychovým.“³⁰⁴ Z úryvku je patrná autorova dobrá znalost tématu a zmíněná objektivita. Takový text měl být pro čtenáře skutečně relevantním hodnocením. Kritiky jsou nevybíravé, přímé, ale ne výsměšné. Osobní názory na autory do těchto textů nepronikaly. Kritiky se nevěnovaly pouze literárním textům. Kromě poezie a beletrie v rubrice najdeme i kritiky odborných textů.

Dalším publicistickým útvarem, který můžeme v těchto rubrikách najít, je polemika. Jedná se o žurnalistický spor, bojovný článek či pojednání, jehož pisatel hájí své stanovisko proti odpůrcům. Polemika vzniká zpravidla jako ohlas či prudká reakce na uveřejněný materiál nebo názor.³⁰⁵ Polemika má dialogický charakter. Představuje konfrontaci ostře vyhrocených protichůdných argumentů.³⁰⁶ „Řádovci“ polemizovali například s již zmíněným Šaldou. Jakým způsobem polemiky vedli, lze pozorovat v tomto úryvku: „Bohužel svou odpověď založil na příliš formálních věcech, o které nešlo. Podstata sporu je takového rázu, že nelze odvracet pozornost od ní k formě polemiky. Důležité je pouze to, že p. prof. Šalda

³⁰³ FLORIAN, Josef. *Děs z prázdna*. In *Řád: Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(3), s. 175.

³⁰⁴ Tamtéž.

³⁰⁵ OSVALDOVÁ, Barbora. Polemika. In OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999, s. 135.

³⁰⁶ ČECHOVÁ, Marie, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 203.

trvá na svém původním tvrzení. Pro nás je jasné, co je to demokracie, církev a náboženství a jaký je jejich vzájemný poměr. P. prof. Šaldovi to však jasné není. (...) Tím končíme tuto polemiku, v níž má p. prof. Šalda, ‚nehodný žák Dantův‘, upřímné poslední slovo.“³⁰⁷ Tato polemika je krátká a stručná. Konflikt už je ovšem tak vyhrocený, že již není příliš postaven na faktech a přiklání se k útokům v osobní rovině. Takové spory nebyly v období mezi válkami neobvyklé. Mimo Šaldy takové texty psal v meziválečném období například Peroutka. Častým tématem byl smysl českých dějin.³⁰⁸

5.4 Shrnutí

Druhá část časopisu už nemá tak odborný charakter. Toto oddělení může čtenář rozpoznat vizuálně (sazba písma, dělení na rubriky), ale i v samotném obsahu. Takové rozdělení ovšem nemělo vliv na jazykový styl, který odpovídal vysokým literárním kvalitám. Nejvýraznější rubrika se nazývá *Listy z Československa* a je především satirická. O humor se v ní autoři snažili využitím alegorií, hyperbolizace a mísením vysoké literatury s nízkou, jak to známe z Bachtinovy lidové kultury smíchu. Nicméně výsledkem bývají texty spíše jízlivé než humorné. Tato rubrika sloužila k vymezování se vůči názorovým protivníkům, politickým skupinám a celkově ke kritice či výsměchu aktuálnímu dění v oblasti umění, politiky i kultury. Přestože rubrika byla odlehčená, texty neztrácely své literární a jazykové hodnoty. Výrazným rysem této rubriky je žánrová pestrost. Do rubrik *Poznámky* a *Varia* se umísťovaly texty, které reagovaly na aktuální dění. Tematicky nebyly vymezené. Autoři reagovali na problémy z oblasti literatury, politiky, kultury nebo například umění. *Knihy* a *Kritiky* byly rubrikami pro uveřejňování recenzí a kritik týkajících se dobových děl uměleckého i odborného charakteru. Jednalo se o texty, které, na rozdíl od článků v předchozích rubrikách, v této publicistické části nepodléhaly subjektivitě a byly objektivním hodnocením daného díla.

³⁰⁷ Řád: *Revue pro kulturu a život*. Praha: Rudolf Voříšek, 1933, 1(8), s. 487.

³⁰⁸ PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 282.

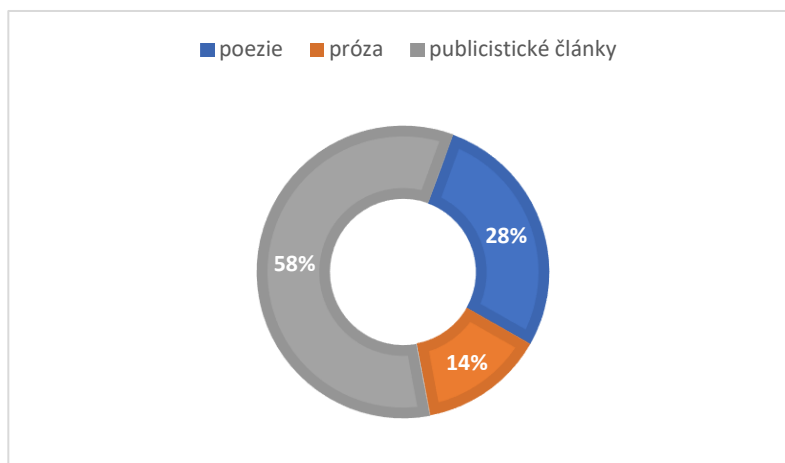
Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat a analyzovat texty (a zejména pak literární publicistiku), které se nacházely v revue *Řád* v letech 1932–1938. Mým záměrem nebyla podrobná analýza všech příspěvků, které v časopisu v daném časovém rozmezí vyšly. Jednak proto, že by došlo k informačnímu přetížení textu a také proto, aby se určující prvky žánrů v jednotlivých příspěvcích neopakovaly. Z tohoto důvodu jsem se snažila vybírat zajímavé příspěvky, které odpovídaly daným publicistickým žánrům.

Již v počátcích zkoumání jsem narazila na několik problémů. Odborné publikace, jež by se detailněji věnovaly meziválečné publicistice z pohledu určování žánrů, neposkytují vyčerpávající zmapování tématu. Vycházela jsem z výzkumu Barbory Osvaldové v knize *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*, ve kterém se však autorka nezabývá všemi žánry. U některých kategorií jsem tedy použila novější definice s přihlédnutím k dobovým stylistickým zvyklostem. Po seznámení s několika prvními výtisky revue jsem také poznala, že mi k definování textů nebude stačit pouze publicistická rovina, protože značná část z nich přesahuje do odborné sféry.

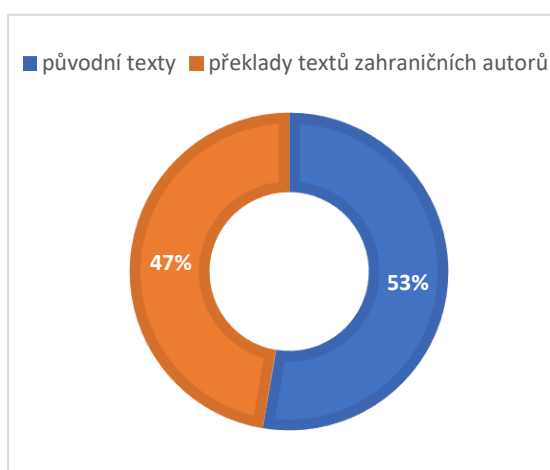
Z mých prvotních výzkumů *Řádu* vyplynulo, že se obsah časopisu dělí na dva oddíly. První část, v mojí práci označovaná jako hlavní, se skládá ze tří oblastí. Jedná se o poezii, uměleckou prózu a publicistické texty, jenž v daném období převažují (viz graf č. 1.)

Graf č. 1: Procentuální poměr textů v hlavní části revue v letech 1932–1938
(zdroj: příloha č. 1)

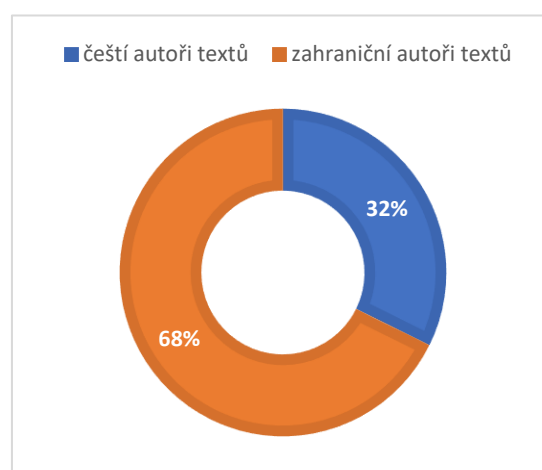

Druhý oddíl se obvykle skládá z mnoha kratších publicistických textů, jejichž autoři často nejsou zřejmí. Autoři tyto texty totiž psali pod různými pseudonymy nebo se jednalo o názor celé redakce a velmi často byl text opatřen pouze iniciálou autora, z čehož autora nebylo možné určit s jistotou, proto tyto texty nejsou zařazeny v tabulce 1. ani v grafech, které z ní vyplývají. Další výzkumy přinesly zjištění, že 53 % článků v hlavní části revue byly původní texty a 47 % článků bylo překladem textů zahraničních autorů (viz graf č. 2). Českých autorů se v revue představilo podstatně méně než těch zahraničních (viz graf č. 3). Schopnost „řádovců“ tyto texty překládat z několika jazyků umožňovala revue být tematicky bohatým periodikem. V *Řádu* se překladatelskou činností nejčastěji zabývali Timotheus Vodička, Václav Renč a Jan Franz.

Graf č. 2: Procentuální poměr původních a překladových textů v hlavní části revue (zdroj: příloha č. 1)

Graf č. 3: Procentuální poměr českých a zahraničních autorů publicistických textů v hlavní části revue (zdroj: příloha č. 1)

V hlavní části se publikovaly články, v nichž se prolínala sféra odborná a publicistická. V úvodních textech, kterými byly nejčastěji eseje a komentáře, převažovaly publicistické výrazové prostředky a od nich se postupovalo k textům odborného charakteru. Literární témata se v hlavní části revue nejvíce objevovala v prvním ročníku, to znamená v letech 1932–1934. Poté redakce dávala přednost textům z jiných oblastí (např. filozofie, sociologie, historie) a literatura se přesunula spíše do části druhé. Z mého výzkumu vyplynulo, že nejčastěji se v této části nacházely eseje. Předmětem těchto esejí byla obvykle konkrétní literární osobnost, často spjatá s katolicismem. Katolické tendence se však do publicistiky v hlavní části revue výrazněji nepromítaly. Mezi autory, se kterými „řádovci“ souzněli, se řadili například Chesterton, Bloy, Claudel, Fumet, Bernanos. Z českých pak nejvíce navazovali na Durycha, ale jejich vzorem byl například také Karel Hynek Mácha.

Dále v této části „řádovci“ dávali prostor studiím či esejím, které se věnovaly baroku, o jehož znovuzkříšení se částečně pokoušeli, což se projevovalo zejména na jazykovém stylu, který byl tvořen pestrým jazykem, složitou větnou skladbou a podléhal knižnosti až archaičnosti. Kromě baroka se „řádovci“ zabývali též středověkem a romantismem, což logicky souvisí s tím, jak společnost v daném období přistupovala k víře a Bohu. Tuto literární oblast v *Řádu* pokrýval svými texty a překlady zejména Timotheus Vodička. Avšak komentáři k právě vydaným knihám se zabýval především František Lazecký. Byť celý časopis „řádovci“ proklamovali jako snahu o vážnou a kritickou práci, nelze říct, že by hlavní část byla vedena zcela objektivně. I v textech, které měly být například nezaujatou studií či pojednáním, čtenář mohl spatřovat negativní vztah k jejich názorovým oponentům.

Druhý oddíl se lišil od prvního nejenom texty, ale i kompozicí. Tato část byla totiž dělena do jednotlivých rubrik. Z nich vynikala zejména rubrika *Listy z Československa* pro satiričnost a žánrovou pestrost. Společně s rubrikami *Varia* a *Poznámky* tvořil tento oddíl prostor pro kritiku, výsměch či polemiky, kterými „řádovci“ reagovali na aktuální dění zejména v literární sféře. To potvrzuje tezi, že *Řád* skutečně patřil k periodikům katolických reakcionářů, kteří navazovali na bojovnou publicistiku Jaroslava Durycha. Zatímco Durychova publicistika se projevovala ironií a vtipem, *Řád* často směřoval spíše k jízlivosti a sarkasmu. Obsahem těchto textů je z podstatné části kritika známých literátů. Z okruhu prezidenta Masaryka to byli zejména bratři Čapkové a Ferdinand Peroutka, dále se kritika snášela na F. X. Šaldu, Jana Blahoslava Čapka, Zdeňka Nejedlého, Jana Švermu či novináře Kurta Konrada. V textech se objevuje kritika společnosti, která se podle „řádovců“ odklání od víry v Boha a tím spěje k záhubě, což považují za projev existencialismu, dále jsou vysmívány levicové strany a komunismus, zároveň se staví proti lidovcům a jejich tisku. Z uměleckých směrů jim nejvíc vadí ruralismus a surrealismus. Ušetřen výsměchu a kritiky ale nebyl nikdo, s kým „řádovci“ zrovna nesouhlasili. Důkazem toho je například jejich reakce na udělení ceny Svatoboru Ferdinandu Pelikánovi. Fakt, že jejich publicistika nebyla nikterak umírněná, dokládá také například glosa uveřejněná po Šaldově smrti, ve které konstatují, že na Šaldově úmrtí je nejsmutnější, že už nemůže napravit chyby svého díla.

Poslední částí, která se v revue objevovala, byly rubriky *Knihy* a *Kritiky*, které se věnovaly objektivnímu hodnocení soudobých uměleckých i odborných titulů. Rubrika *Knihy* obvykle obsahovala spíše recenze a v druhé zmíněné rubrice se příznačně

objevovaly spíše kritiky. *Řád* byl založen s myšlenkou, že se v každém čísle objeví série krátkých textů, jejichž obsahem byla kritika soudobých literárních děl. Avšak rubrika *Kritiky* v roce 1934 z revue mizí a takové texty jsou v menším počtu zahrnuty do rubriky *Poznámky*, případně do *Varií*. Od roku 1937 se tyto texty opět začnou publikovat v rámci samostatné rubriky, kterou byla sekce *Knihy*. Ať už se tyto texty objevily v kterékoliv části druhého oddílu, domnívám se, že se zpravidla jednalo o nejobektivnější příspěvky v revue. Jejich obsahem bylo hodnocení aktuálně vydávaných básnických knih, beletrie i odborných textů, bez ohledu na katolické zaměření.

Revue *Řád* poskytuje prostor pro další výzkumy, které by mohly směřovat k zevrubnějšímu rozboru jednotlivých publicistických kategorií, konkrétních autorů či detailnímu prozkoumání otiskovaných uměleckých textů. Věřím, že k základům těchto budoucích výzkumů, může přispět i tato práce.

Summary

The aim of this bachelor thesis was to describe and analyse the texts that appeared in the magazine *Řád* in the years 1932–1938. It was not my intention to analyse in detail all the articles that appeared in the journal during the time. Firstly, because of the information overload of the text and because the defining elements of the genres would not be repeated in the individual contributions. For this reason, I selected interesting articles that fit the categories.

My initial research into the magazine revealed that the content of the journal divided into three parts according to form. These are poetry, artistic prose, and journalistic and scientific articles, which predominate in each period. Further research has revealed that about half of the journalistic articles were translations of texts by foreign authors, which presented in the magazine half as many as Czech ones. The ability of the editors to translate these texts from several languages enabled the journal to be a thematically rich periodical.

For the purposes of this thesis, I divided the journal into two parts (the section with artistic texts was not the main one, so I only focused on it peripherally). The first part had a stable composition over the years. Articles published here in which the professional and journalistic spheres intertwined. In the initial texts, which were mostly essays and commentaries, journalistic means of expression prevailed, and from them one progressed to texts of a professional character, which tended to be journalistic. Such tendencies are particularly evident in the case of professional essays. In the second part, already divided into individual sections, *Varia* and *Notes* are characterised by topicality and frequent excessive opinion. *The Letters from Czechoslovakia* section in particular stood out here for its irony and genre variety. *Books* and *Criticisms* devoted to objective assessments of contemporary artistic and professional titles, while theoretical literary problems dealt with by the authors in the first section. While contemporary journalism tended to simplify its form to resemble the spoken word more closely, the magazine did not exhibit these tendencies. The language of the texts was varied with complex sentence structure, which would be consistent with the efforts to revive the Baroque.

In the main part of the periodical there was literary journalism, which also tended towards the scholarly level. These were commentaries or essays that dealt with a Catholic-oriented author, his work or informed the reader about a historical-literary issue,

most often from the Baroque or medieval period. Authors reported on literature in the second part of the journal, through reviews and critiques, which retained their professional and objective character. Different contributions found in the *Varia* and in the *Notes*. The literary journalism and commentaries on Czechoslovak literary sphere found in these sections are sharp, ironic and even caustic, and therefore often sound almost rude. These texts correspond to the *Letters from Czechoslovakia* column in their tone, but here the authors did not create fictional characters and situations. Karel Čapek was a frequent target of these attacks, and the authors also had polemics with F. X. Šalda or the editors of the magazine *Čin*.

The journal provides space for further research that could lead to more detailed research into individual journalistic categories, specific authors or a detailed examination of printed artistic texts. I believe that this thesis can contribute to the foundations of such future research.

Použitá literatura

Hlavní prameny:

Řád: Revue pro kulturu a život. Praha: Rudolf Voříšek, 1932–1944. ISSN 1805-3203.

Ostatní prameny:

DURYCH, Jaroslav. Jubilejní komedie. In *Rozmach: Čtrnáctideník pro politiku a národní kulturu.* Praha: Ladislav Kuncíř, 15.3.1924, 2(5).

JEHLIČKA, Ladislav. Bilance a výhledy. Kacířské poznámky. In *Katolíci a republika 1918–1938*, vl. n., Praha 1987, s. 121–128.

JEHLIČKA, Ladislav. Hlas k českým dějinám. Příspěvek do diskuse. In *Střední Evropa II*, 1985, č. 2, s. 98–114.

JEHLIČKA, Ladislav. Řád a Obnova. In *Katolíci a republika 1918–1938*, vl. n., Praha 1987, s. 65–83.

MLEJNEK, Josef. „Tak vy jste ta pozitivita z Řádu...“ Zapomenutý český filosof Rudolf Voříšek (3. února 1909–1. listopadu 1953). In *Kontexty VI*. 2014, roč. VI. (XXV.), čís. 1, s. 74–76.

MLEJNEK, Josef. Trencle v povětrí aneb Souhry nenáhod Rozhovor s básníkem Milošem Doležalem. In *Kontexty*. 2018, roč. X. čís. 2, s. 71.

NEWMAN, John Henry. Žeň. Z duchovního života. In *Na hlubinu: časopis pro pěstování a prohloubení duchovního života.* Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1931(1–10), s. 544.

NOVÁK, Bedřich. *Čin 4, 1932/33*, s. 599. In *Došlé knihy. Praha*, s. 599

ŠALDA, F.X. O literárním baroku cizím i domácím. *Šaldův zápisník.* Praha: Otto Girgal, 1935–1936, 8(1). s. 239.

ŠTOGROVÁ, Jarmila. Jan Hertl a revue Řád. In *Kontexty VI*. 2014, roč. IV., čís. 4, s. 86–90.

Sekundární literatura:

BACHTIN, Michail Michajlovič a KOLÁR, Jaroslav. *François Rabelais a lidová kultura středověku a renesance.* Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-776-6.

BARTOŠEK, Jaroslav a Univerzita Palackého. *Úvod do studia žurnalistiky: studijní texty pro distanční studium.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0235-1.

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti.* Praha: Grada, 2011. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.

ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a MINÁŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČERNOCKÝ, Karel. *Psychologický slovník.* Hranice: J. Těšík, 1947–1948

ČUŘÍK, Jaroslav. *Nové trendy v médiích.* Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-5825-5

DANČO, Václav a Via Vestra (nakladatelství). *Kapesní průvodce (počítačovou) typografií.* Praha: Labyrint, 1995. s. 61. ISBN 978-80-85935-00-4.

- DEML, Jakub. *Zapomenuté světlo*. Jan Mucha. Velké Meziříčí. 1936.
- DOČKAL, Miroslav. *Novinářské žánry*. Praha: Novinář, 1974. sv. 2.
- FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 2008.
- HENDRICH, Josef. *Úvod do obecné pedagogiky*. Praha: Profesorské nakladatelství a knihkupectví v Praze, 1946.
- HRABÁK, Josef. *Starší česká literatura: úvod do studia*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
- JEHLIČKA, Ladislav. *Křik Koruny svatováclavské*. Praha: Torst, 2010. ISBN 978-80-7215-394-7.
- LAZECKÝ, František. *Vladaři: úvahy o českých dějinách a národních světcích*. Praha: Řád, 1991. ISBN 80-86673-99-5.
- LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-308-8.
- KESTNER, Karel a Ivo MIČKA. *O báječných lidech slovem a obrazem*. Rakovník: Rabasova galerie, 2009, s. 38. ISBN 978-80-85868-96-8.
- KOSSAK, Jerzy a Richard VYHLÍDAL. *Existencialismus ve filosofii a literatuře*. Praha: Svoboda, 1978, s. 168.
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 25. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KLÍMA, Ivan. *Velký věk chce mít též velké mordy: život a dílo Karla Čapka*. ISBN 80-200-0936-1.
- KRAUS, Jiří a Ústav pro jazyk český (Akademie věd ČR). *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2.
- KUDRNÁČ, Jiří. Pojerova Atlantis. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity.: Řada historická*. C44. Brno, 1997. ISSN 0231-7710.
- KUSCHEL, Karl-Josef. *Teologie 20. století: antologie*. Praha: Vyšehrad, 1995. ISBN 80-7021-074-5.
- MACURA, Vladimír. *Slovník světových literárních děl*. Praha: Odeon, 1988. sv. 2, s. 167.
- MED, Jaroslav. *Literární život ve stínu Mnichova (1938-1939)*. Praha: Academia, 2010. s. 9-13. ISBN 978-80-200-1823-6.
- MED, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-939-9.
- MEISSNER, Josef. *Slovník česko-latinský*. V Praze: Kvasnička a Hampel, 1940.
- MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2979-4.
- MLSOVÁ, Nella, Jan DVOŘÁK, Vysoká škola pedagogická v Hradci Králové a Obec spisovatelů. *Bloudění časem a prostorem – Jaroslav Durych známý i neznámý: (sborník příspěvků z II. literární*

laboratoře, konané v Hradci Králové 25.-26. ledna 1996). Hradec Králové: Gaudeamus, 1997, c1996. ISBN: 80-7041-661-0.

OSVALDOVÁ, Barbora a Jana ČEŇKOVÁ. *Česká publicistika mezi dvěma světovými válkami*. Praha: Academia, 2017, s. 17. První republika. ISBN 978-80-200-2754-2.

OSVALDOVÁ, Barbora a HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1.

OSVALDOVÁ, Barbora a Alena LÁBOVÁ. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0248-2.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1906. sv. 24.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1

PUTNA, Martin C. *Česká katolická literatura v kontextech: 1918-1945*. Praha: Torst, 2010. ISBN 978-80-721-5391-6

PRESTON, Paul, Radim KLEKNER a Luboš HEGER. *Franco*. Praha: BB art, 2001, s. 176. ISBN: 80-7257-619-4

SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce, 3: Období od 90. let 19. století po polovinu 40. let 20. století*. Praha: Brána, 2000. ISBN 80-242-0259-X-.

ŠÁMAL, Petr, Tomáš PAVLÍČEK, Vladimír BARBORÍK a Pavel JANÁČEK. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia, 2018, s. 192. ISBN 978-80-200-2909-6.

TOMEŠ, Josef. *Český biografický slovník XX. století*. Praha: Paseka, 1999. sv. 3, s. 317. ISBN 80-7185-248-1.

VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s.

VLNAS, Vít. *Sláva barokní Čechie: stati o umění, kultuře a společnosti 17. a 18. století*. V Praze: Národní galerie, 2001. ISBN 80-7035-254-X.

WÖGERBAUER, Michael et al. *V obecném zájmu: cenzura a sociální regulace literatury v moderní české kultuře 1749-2014*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2491-6.

Elektronické informační zdroje:

MINÁŘOVÁ, Eva. Žurnalistický styl. In KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2023-24-05]. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ŽURNALISTICKÝ_STYL.

KOSINOVÁ, Kristýna. Josef Korejs. *Bibliografie dějin českých zemí* [online]. Praha: Historický ústav AV ČR [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/1ee6cdd6-7393-40ee-96fc-cae4e4c09fe8>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Tabulka – Seznam autorů, jejichž příspěvek se objevil v hlavní části *Řádu* v letech 1932–1938

Přílohy součástí bakalářské práce:

Příloha č. 1: Graf č. 1 – Procentuální poměr textů v hlavní části revue v letech 1932–1938

Příloha č. 2: Graf č. 2 – Procentuální poměr původních a překladových textů v hlavní části revue

Příloha č. 3: Graf č. 3 – Procentuální poměr českých a zahraničních autorů publicistických textů v hlavní části revue